

KERKORDE
van de
CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN
IN NEDERLAND

- Art. 1. Om in de gemeente van Christus naar de vereiste orde te leven, zijn daarin nodig:
1. de diensten,
 2. de vergaderingen,
 3. het opzicht over de leer, de sacramenten en de kerkelijke plechtigheden,
 4. de christelijke tucht.

VAN DE DIENSTEN.

- Art. 2. De diensten zijn vier in getal; die van de dienaren des Woords, van de hoogleraren, van de ouderlingen en van de diakenen.

Wie niet als dienaar des Woords mag optreden.

- Art. 3. In de dienst van Woord en sacramenten mogen alleen zij voorgaan, die daartoe wettig beroepen en bevestigd zijn.
Ten aanzien van hen die in strijd hiermee handelen en ondanks herhaalde vermaningen toch voortgaan, zal de classis oordelen of men hen voor scheurmakers verklaren of op andere wijze straffen zal.

1. Een kerkenraad kan een door hem bekwaam geachte broeder, hetzij ambtsdrager of gewoon lid, aan de classis presenteren met het verzoek de kerkenraad toestemming te verlenen om deze broeder onder opzicht van de kerkenraad een stichtelijk woord te laten spreken en andere arbeid in de gemeente te doen verrichten. De classis geeft deze toestemming niet dan nadat zij bij deze broeder met gunstige uitslag een onderzoek heeft ingesteld naar zijn genadegaven, zijn zuiverheid van belijdenis, zijn gave om de Schrift te verklaren en zijn welsprekendheid. (1947, 1965/6)
2. Mocht de nood der kerken het wenselijk maken, dan kan de classis zulk een broeder toestemming verlenen tot het spreken van een stichtelijk woord in de gemeenten van het classicaal ressort. Deze toestemming mag echter alleen gegeven worden indien de classis opnieuw een onderzoek als onder 1 genoemd met gunstige uitslag heeft ingesteld. (1908, 1965/6)
3. Indien de nood van de kerken dit wenselijk maakt, kan de particuliere synode hem eveneens toestemming geven tot het spreken van een stichtelijk woord in de gemeenten van het ressort van deze synode, mits hij minstens drie jaar het recht bezit om in zijn eigen classicaal ressort een stichtelijk woord te spreken en zijn classis hem in een schriftelijk rapport aanbeveelt. (1928)
4. Indien zulk een broeder tevens ambtsdrager is, blijft hij onderworpen aan het in art. 27 K.O. bepaalde omtrent de diensttijd van ouderlingen en diakenen.
5. Indien zulk een broeder uit zijn gemeente vertrekt, vervalt het hem verleende recht.
6. Iemand die volgens art. 3 K.O. gerechtigd is tot het spreken van een stichtelijk woord, mag geen openbare geloofsbelijdenis afnemen. (1953)
7. Een kerkenraad kan een broeder, hetzij een ambtsdrager of gewoon lid, die zich geroepen voelt tot en de bekwaamheid heeft voor de gespecialiseerde arbeid van de geestelijke verzorging van verstandelijk en lichamelijk gehandicapten die door hun handicap de normale vorm van de Woordverkondiging in de gemeente niet kunnen volgen, presenteren aan de classis met het verzoek deze broeder een stichtelijk woord te laten spreken in eigen gemeente en in de gemeenten van het classicaal ressort ten behoeve van de bovengenoemde leden der gemeente. De classis geeft deze toestemming niet dan nadat zij bij deze broeder met gunstige uitslag een onderzoek heeft ingesteld naar zijn genadegaven, zijn zuiverheid van belijdenis en zijn gave om de Schrift te verklaren.
Een broeder die in deze arbeid het recht ontving tot het spreken van een stichtelijk woord, is gerechtigd ten behoeve van deze leden der kerken de predikant bij te staan in de bediening van de sacramenten, huwelijksbevestiging en het afnemen van belijdenis des geloofs.
Mocht de nood van de geestelijke verzorging van de lichamelijk en verstandelijk gehandicapten die door hun handicap de normale vorm van de Woordverkondiging in de gemeente niet kunnen volgen, het wenselijk maken, dan kan de particuliere synode hem eveneens toestemming geven tot het spreken van een stichtelijk woord op gelijke wijze als hierboven bedoeld in de gemeenten van het ressort van deze synode. Zijn classis zal hem in een schriftelijk rapport aanbevelen. Gelet op het gespecialiseerde karakter van deze arbeid kunnen ook andere particuliere synoden aan deze broeder, na ingewonnen schriftelijk advies van zijn kerkenraad en van de particuliere synode in wier ressort hij reeds dit recht heeft, het recht verlenen tot het spreken van een stichtelijk woord binnen haar ressort. (1968/9)
8. Een kerkenraad is gerechtigd een belijdend lid der kerken, dat daartoe een bepaalde opleiding heeft gevolgd of anderszins daartoe bekwaam is – wat in beide gevallen uit een door de kerkenraad in te stellen onderzoek moet blijken – een bijzondere opdracht te verlenen, betrekking hebbend op de opbouw van de gemeente of de voortgang van het werk in Gods Koninkrijk.

Hierbij gelden de volgende regels:

- a. degene die de opdracht ontvangt zal schriftelijk hebben te verklaren zich in zijn werk trouw te zullen houden aan de Heilige Schrift, de belijdenis der kerken en de geldende kerkorde;
- b. het verlenen van deze opdracht brengt geen enkele bevoegdheid tot het vervullen van enige ambtelijke dienst als bedoeld in artikel 2 K.O. met zich mee;
- c. de bijzondere opdracht die verleend wordt, dient te worden vastgelegd in een nauwkeurig omschreven dienstovereenkomst, die ter goedkeuring aan de classis zal worden voorgelegd;
- d. in de onder c genoemde overeenkomst zullen ook de tijdsduur van de overeenkomst en de wijze van levensonderhoud worden vastgesteld, waarbij rekening zal worden gehouden met de door deputaten voor financiële zaken te geven richtlijnen. (1983)

* Rechtspositieregeling van kerkelijk werkers en medewerkers van deputaatschappen: bijlage 50.

Toelating tot het ambt van dienaar des Woords.

- Art. 4. De toelating tot de dienst van Woord en sacramenten omvat: de beroeping, het examen, de goedkeuring en de bevestiging:
1. De beroeping. De kerkenraad beroept onder aanroeping van de naam des Heren na verkiezing door de gemeente overeenkomstig de plaatselijk vastgestelde regeling. In de kerken zonder predikant adviseert de consulent. Beroepen mag worden alleen hij, die beroepbaar is gesteld door het curatorium van de Theologische Universiteit of volgens art. 8 K.O.
 2. Het examen. Het peremptoir examen naar leer en leven wordt afgenomen door de classis ten overstaan van de deputaten art. 49 K.O.
 3. De goedkeuring. De goedkeuring van de gemeente bestaat daarin, dat geen wettige bezwaren tegen de beroeping worden ingebracht. Daartoe wordt op twee opeenvolgende zondagen aan de gemeente bekend gemaakt wie bevestigd zal worden.
 4. De bevestiging. De openbare bevestiging heeft plaats in de dienst des Woords volgens het daartoe opgestelde formulier. Naast de bevestiger kan aan de handoplegging ook deelgenomen worden door de ouderlingen (1 Tim. 4:14) alsmede door andere predikanten, die daartoe door de kerkenraad worden uitgenodigd.
1. De generale synode spreekt uit, dat een kerkenraad niet mag overgaan tot het beroepen van een kandidaat tot de heilige dienst, voordat de beroepbaarstelling officieel door het curatorium is bekend gemaakt. (1953)
 2. De synode besluit, dat, wanneer de kandidaat binnen een jaar geen beroep heeft ontvangen of in overweging heeft genomen, hij zich opnieuw met het curatorium in verbinding moet stellen, teneinde de verlenging van zijn beroepbaar verklaard zijn en het preekconsent te verkrijgen, hetgeen telkens opnieuw voor een jaar kan worden verlengd, zulks ter beoordeling van het curatorium, met dien verstande dat de beroepbaarstelling in de regel niet langer dan in totaal vijf jaar na de datum van ingang gehandhaafd blijft. (1992)
 3. Betreffende het peremptoir examen geldt het volgende:
 - a. Het examen wordt afgenomen door de predikanten van de classis waaronder de gemeente ressorteert die de kandidaat beriep. Dit geschiedt ten overstaan van de gedeputeerden naar art. 49 K.O. van wie de meerderheid aanwezig moet zijn; in geval van verhindering worden deze gedeputeerden vervangen door hun secundi. Nadat de classis afzonderlijk het door haar gevraagde testimonium van het college van hoogleraren van de Theologische Universiteit met betrekking tot leer en leven van de examinandus, alsmede de getuigschriften van de kerkenraad(aden) onder wiens(wier) opzicht hij tijdens zijn studie stond (staat), en de door hem over te leggen beroepsbrief en verklaring van aanneming, alsmede het bewijs van de goede uitslag van het kandidaatsexamen c.q. doctoraal examen en de verklaring van de beroepbaarstelling heeft onderzocht, houdt de kandidaat een korte preek over een tekst hem veertien dagen tevoren namens de classis opgegeven.

Bij het examen wordt een onderzoek ingesteld:

 1. naar het inzicht in de Heilige Schrift en de bekwaamheid om haar te verklaren, blijkende uit het geven van exegeze van enkele Schriftgedeelten waartoe hem minstens twee gedeelten uit het Oude Testament en twee uit het Nieuwe Testament worden opgegeven;
 2. naar de kennis van en het inzicht in de leer van de kerken in aansluiting aan de belijdenisgeschriften;
 3. naar de bekwaamheid om het Woord van God te bedienen welke behalve uit de gehouden preek moet blijken in een gesprek over de prediking;
 4. naar het inzicht in de beginselen van kerkregering en de kennis van de kerkorde;
 5. naar zijn persoonlijke verhouding tot de Here en de beweegredenen om te staan naar het ambt van dienaar des Woords in de Christelijke Gereformeerde Kerken.
- De duur van het examen is ongeveer drie uur.
Wanneer de classis in tegenwoordigheid van de gedeputeerden over het gehouden examen heeft beraadslaagd en de gedeputeerden na onderlinge samenspreking en stemming hun gemeenschappelijk

advies hebben uitgebracht, beslist de classis door schriftelijke stemming over het al of niet toelaten van de kandidaat. Indien het advies van gedeputeerden in tegenstelling tot het oordeel van de classis afwijzend is, beslist de particuliere synode.

Wanneer een minderheid van de deputaten zich niet kan neerleggen bij het oordeel van de meerderheid, zich daarbij beroept op de Schrift, de belijdenis of de kerkorde, en tijdens de vergadering zelf te kennen geeft de zaak te zullen voorleggen aan de particuliere synode, beslist de particuliere synode, die met het oog daarop eerder kan worden samengeroepen, en zal de classis hangende dit beroep op de particuliere synode, geen effect verlenen aan een besluit om een kandidaat toe te laten tot de dienst des Woords en der sacramenten. (1986)

In geval een kandidaat bij het peremptoir examen wordt afgewezen, blijven de betrokken gemeente en de kandidaat verbonden, tenzij zij bij onderling goedvinden de beroeping als vervallen beschouwen. Bij gunstige uitslag van het examen wordt de kandidaat toegelaten tot de dienst des Woords en der sacramenten waarvan hem akte wordt verleend. Hierna zal hij de formulieren van enigheid staande de vergadering ondertekenen. (1962, 1965/66, 1980) *)

- b. Wanneer iemand door een classis naar art. 8 K.O. preparatoir is geëxamineerd en hij een roeping aanneemt binnen het ressort van deze classis, zal hij eveneens het bovengenoemde peremptoir examen afleggen. (1965/6)
- c. De generale synode heeft het volgende als richtlijn aanvaard:
 1. wanneer een kandidaat is afgewezen door de classis, zal hij niet binnen de termijn van een half jaar in een andere classis peremptoir examen kunnen afleggen;
 2. wanneer deputaten art. 49 K.O. van een andere particuliere synode betrokken zijn bij het peremptoir examen dat een kandidaat heeft af te leggen, zullen zij van deputaten van de particuliere synode, binnen welker ressort hij is afgewezen, in een hiervoor te houden vergadering, de nodige informatie ontvangen. (1986)
4. Betreffende de overkomst van predikanten uit andere kerken is bepaald:
 - a. Wanneer een predikant of beroepbaar gesteld kandidaat uit een andere kerkgemeenschap in ons land wenst toegelaten te worden tot het predikambt in de Christelijke Gereformeerde Kerken, gelden de volgende bepalingen:
 1. Hij wendt zich tot de kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk, waaronder zijn woonplaats ressorteert.
 2. De kerkenraad draagt hem voor aan de classis.
 3. Hij moet goede getuigenissen aangaande belijdenis en levenswandel overleggen, indien mogelijk uit eigen kerkgemeenschap.
 4. De classis stelt daarna een nauwkeurig onderzoek in naar de beweegredenen voor zijn verzoek, alsmede naar zijn verhouding tot de Here en zijn roeping tot het ambt.
 5. De classis doet onderzoek naar zijn verhouding tot eventueel door de Christelijke Gereformeerde Kerken betwiste leerstellingen van die kerkgemeenschap.
 6. Wanneer de classis gunstig oordeelt, zal zij ten overstaan van de deputaten naar art. 49 K.O. een colloquium doctum houden, wanneer het geldt predikanten, die afgestudeerd zijn aan een theologische (hoge)school of universiteit.
Kandidaten zullen met overlegging van hun diploma's preparatoir geëxamineerd worden.
 7. Daarna zal de classis, bij gunstige uitslag, hem beroepbaar stellen in de Christelijke Gereformeerde Kerken.
 8. In de vergadering van de classis zal hij de verklaring ondertekenen, die voor dienaren des Woords in 1619 is vastgesteld (1913, 1947) *)
 - b. 1. Een kerkenraad die van plan is een beroep uit te brengen op een predikant of beroepbaar gestelde kandidaat uit een kerkgemeenschap in het buitenland waarmee wij geen of beperkte correspondentie onderhouden, zal in een vroeg stadium van het beroepingswerk aan deputaten buitenlandse kerken om advies vragen. Deputaten geven dit advies schriftelijk en gemotiveerd. In dit advies wordt specifieke aandacht geschonken aan de situatie van het kerkverband van de te beroepen predikant, de opleiding in diens kerken en overige relevante informatie.
Vervolgens zal de kerkenraad de gemeente bijeenroepen voor een stemming. Deze stemming is nog voorlopig en onder voorbehoud van het advies dat de classis geeft. Wanneer de stemming positief verlopen is, vraagt de kerkenraad vervolgens advies aan de classis. De classis zal dit advies pas geven nadat zij heeft kennisgenomen van het schriftelijke advies van genoemde deputaten. Wanneer het inzicht van de classis niet in overeenstemming is met de mening van deputaten, zal de classis het nemen van een beslissing opschorten. De classis zal de zaak opnieuw behandelen in aanwezigheid van de deputaten naar art. 49 K.O. en van minstens drie deputaten van het deputaatschap buitenlandse kerken.
Wanneer de classis haar goedkeuring heeft gegeven, brengt de kerkenraad het beroep daadwerkelijk uit. Indien de desbetreffende persoon de roeping van de gemeente aanneemt, zal hij niet tot de bediening van Woord en sacramenten in de Christelijke Gereformeerde Kerken worden toegelaten en in de gemeente die hem beriep, bevestigd worden, vóór hij zich ter classisvergadering met gunstige uitslag heeft onderworpen aan een *colloquium doctum*.
Voordat dit colloquium kan plaatsvinden, dient een predikant bij deze classis een afschrift van zijn beroepsbrief en een verklaring van aanneming te overleggen. Daarnaast levert hij ook enkele goede getuigschriften in aangaande zijn belijdenis en levenswandel. Een beroepbaar gestelde kandidaat levert bij de classis een getuigschrift in als bewijs dat hij de vereiste studie aan een universiteit of theologische (hoge)school heeft volbracht en toegelaten is om te staan naar het ambt van dienaar des Woords. Ook hij levert daarnaast enkele goede getuigschriften

- in aangaande zijn belijdenis en wandel. Bij het *colloquium doctum* wordt eenzelfde mate van kennis vereist als bij een gewoon peremptoir examen in de Christelijke Gereformeerde Kerken. De classis zal bij elk colloquium worden bijgestaan door de deputaten naar art. 49 K.O.
- b.2. Wanneer het gaat om een predikant of beroepbaar gesteld kandidaat uit een kerkgemeenschap waarmee wij volledige correspondentie onderhouden of een predikant die voorheen de Christelijke Gereformeerde Kerken heeft gediend en is overgegaan naar een kerkgemeenschap waarmee wij beperkte of volledige correspondentie onderhouden, dan zal dezelfde gedragslijn gevolgd worden als bij een predikant die binnen ons eigen kerkverband beroepen wordt; alleen met dit verschil dat onder leiding van de classis en in aanwezigheid van deputaten naar art. 49 K.O. niet een colloquium maar een broederlijk gesprek zal plaatsvinden. In dat gesprek gaat het om de wederzijdse herkenning inzake de leer, met name op punten die in (een van beide) kerkverbanden of in de actuele kerkelijke situatie een bijzondere rol spelen. Kerkenraden wordt geadviseerd de hulp van een classicale begeleidingscommissie in te roepen om zowel de betreffende predikant of kandidaat als de kerkenraad met raad en daad bij te staan tijdens zijn 'kerkelijke inburgering' (*Acta* 2007, art. 126 nr. 4).
- c. Omtrent een predikant die geen wetenschappelijke opleiding heeft genoten en wenst te worden toegelaten tot het predikambt in de Christelijke Gereformeerde Kerken, geldt het volgende:
1. Hij wendt zich tot de kerkenraad der Christelijke Gereformeerde Kerk, waaronder zijn woonplaats ressorteert.
 2. De kerkenraad draagt hem voor aan de classis.
 3. Hij moet goede getuigenissen aangaande belijdenis en levenswandel overleggen, zo mogelijk uit eigen kerkgemeenschap.
 4. De classis stelt een onderzoek in naar de wijze, waarop hij in het ambt is gesteld.
 5. De classis onderzoekt nauwkeurig de beweegredenen waarom hij christelijk gereformeerd is geworden, alsmede roeping en genadestaat.
 6. Bij gunstige uitslag zal de classis, bijgestaan door deputaten naar art. 49 K.O., hem een korte preek laten houden over een hem opgegeven tekst. Na beoordeling van zijn singuliere gaven zal gestemd worden, of men al dan niet zal voortgaan.
 7. Als tot voortgaan besloten wordt, zal een onderzoek worden ingesteld naar de algemene ontwikkeling, rechtzinnigheid, eenvoudige kennis van de praktische predikkunde en de bearbeiding van de gemeente.
 8. Bij gunstige uitslag zal hij minstens drie maanden moeten voorgaan in gemeenten van de classis, terwijl dan door vier daartoe aangewezen kerkenraden – bij voorkeur kerkenraden wier voorzitters dienaren des Woords zijn – rapport over zijn preken zal worden uitgebracht.
 9. Daarna zal hij zich ter classis mogen vervoegen, om naar art. 8 K.O. geëxamineerd en beroepbaar gesteld te worden.
 10. Indien met de predikant de gemeente, waaraan hij verbonden was, zich geheel of gedeeltelijk bij de Christelijke Gereformeerde Kerken aansluit en zijn arbeid hier nodig blijkt, geldt het volgende:
 - Nadat met gunstige uitslag voldaan is aan de bepalingen, genoemd in 1 tot 7, kan de classis hem toestaan een stichtelijk woord in zijn gemeente te spreken en zijn arbeid daar voort te zetten, gelijk voorheen geschiedde; deze toestemming geldt telkens voor ten hoogste zes maanden. Evenwel blijft ook voor hem in die tijd het bepaalde in 8 en 9 van kracht.
 11. Na de beroepbaarstelling volgt de ondertekening van de verklaring, voor dienaren des Woords opgesteld in 1619 (1913, 1947, 2001, 2004 *)
5. Inzake het voorgaan van predikanten uit het buitenland gelden de volgende regels:
- a. Wanneer een predikant bij een langer durend verblijf in Nederland in de Christelijke Gereformeerde Kerken wenst voor te gaan, dient een verzoek daartoe tijdig door hem of ten behoeve van hem te worden ingediend bij deputaten buitenlandse kerken.
 - b. Wanneer een kerkenraad een predikant uit het buitenland tijdens een kortdurend verblijf in Nederland in zijn gemeente wenst te laten voorgaan, dient de betreffende kerkenraad hierover in contact te treden met deputaten buitenlandse kerken.
- ad a)
- Een predikant uit een buitenlandse kerk waarmee de Christelijke Gereformeerde Kerken in correspondentie staan dan wel kerkelijk contact onderhouden of samenwerken binnen de International Conference of Reformed Churches (ICRC) kan bij een langer durend verblijf in Nederland in principe toestemming ontvangen om in de Christelijke Gereformeerde Kerken voor te gaan. Hij dient daartoe de volgende procedure te volgen:
1. Hij dient het verzoek om in de Christelijke Gereformeerde Kerken te mogen voorgaan in bij de deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken.
 2. Deze deputaten nemen zo spoedig mogelijk een beslissing.
 3. Bij een gunstige beslissing wordt hiervan mededeling gedaan in het officieel orgaan van de Christelijke Gereformeerde Kerken.
 4. De deputaten voornoemd hebben te allen tijde het recht het gegeven verlov in trekken, doch zullen dit, buitengewone omstandigheden voorbehouden, niet doen dan na samenspreking met de betrokkene.
 5. De verleende toestemming vervalt automatisch wanneer de betrokkene een roeping heeft aanvaard van een kerk uit een andere kerkgemeenschap in ons land.
- ad b)
1. Een predikant uit een buitenlandse kerk waarmee de Christelijke Gereformeerde Kerken in correspondentie staan dan wel kerkelijk contact onderhouden of samenwerken binnen de

International Conference of Reformed Churches (ICRC), mag bij een kortdurend bezoek aan Nederland zondermeer in een Christelijke Gereformeerde Kerk voorgaan. De kerkenraad die hem uitnodigt zal hiervan tijdig melding maken bij deputaten buitenlandse kerken.

2. Een predikant uit een buitenlandse kerk waarmee de Christelijke Gereformeerde Kerken niet in correspondentie staan, geen kerkelijk contact onderhouden of samenwerken binnen de International Conference of Reformed Churches (ICRC), mag bij een kortdurend bezoek aan Nederland alleen dan in een Christelijke Gereformeerde Kerk voorgaan, als zowel de uitnodigende kerkenraad als deputaten buitenlandse kerken ervan overtuigd zijn dat de prediking van de betreffende predikant geen spanning zal opleveren met het gereformeerde belijden. Om zich hiervan te vergewissen zal de uitnodigende kerkenraad hierover met de betreffende predikant in contact treden en deputaten tijdig in kennis stellen van de inhoud van dit overleg. Desgewenst kunnen deputaten zich ook in verbinding stellen met de betreffende predikant om een verantwoorde beslissing te kunnen nemen, hetgeen zij zo spoedig mogelijk zullen doen. (2007 **) ; (***) ; (***)
6. In zendingsgemeenten (zie art. 21 K.O.) kan aan een evangelist het recht worden verleend alle dingen te doen die behoren bij zijn specifieke taak en voortvloeien uit zijn positie als 'bijzondere dienaar des Woords'. Deze 'evangelist naar artikel 4 K.O.' zal zich inzetten als pionier en opbouwwerker voor het stichten en opbouwen van zendingsgemeenten.
Betreffende deze evangelist is bepaald:
 - a. deze evangelist wordt benoemd door de kerkenraad, die verantwoordelijk is voor het werk ten dienste van de zendingsgemeente. De aanstelling geschiedt in een dienstverband volgens de regeling kerkelijk werkers van het landelijk Dienstenbureau;
 - b. benoeming en bevestiging van deze evangelist vinden plaats nadat op de classis gebleken is
 1. -dat hij de gave heeft ontvangen van het inzicht in de Heilige Schrift;
 2. -dat hij inzicht heeft in de leer van de kerken in aansluiting aan de belijdenisgeschriften;
 3. -dat hij bekwaamheid heeft om Gods Woord te verkondigen;
 4. -dat hij inzicht heeft in de beginselen van de kerkregering en de kennis van de kerkorde;
 5. -dat hij vol is van geloof en van de Heilige Geest en zich geroepen weet tot het werk van een evangelist;
 - c. om te kunnen worden benoemd als evangelist naar artikel 4 K.O. is minimaal een afgeronde HBO-opleiding theologie noodzakelijk. Bij kandidaten met een opleiding op HBO-niveau dient een aanvullende vorming op het gebied van geloofsleer, homiletiek en kerkrecht overwogen te worden. Bij kandidaten met een universitaire opleiding kan een gerichte verdere missionaire vorming gewenst zijn. De kerkenraad, die de evangelist aanstelt, beslist welke aanvullende opleiding en verdere vaardigheden voor de uitoefening van zijn taak noodzakelijk zijn. Dit geschiedt in overleg met de classis;
 - d. het onderzoek van de evangelist op de classis (zie lid b) vindt plaats na een verzoek van de kerkenraad daartoe en naar analogie van het bepaalde in art. 4 lid 3a K.O. Als de classis een verklaring van bevoegdheid heeft afgegeven, zal hij de formulieren van enigheid staande de vergadering ondertekenen *) en kan de kerkenraad overgaan tot zijn bevestiging. De kerkenraad voegt de verklaring van de classis bij de aanstellingsbrief (2010);
 - e. de bevoegdheden van deze evangelist vervallen op het moment dat zijn dienstverband beëindigd wordt;
 - f. een evangelist naar artikel 4 K.O. kan zijn dienstverband beëindigen na goedkeuring van de kerkenraad en de classis;
 - g. wanneer een evangelist naar artikel 4 K.O. wordt benoemd in een ander classicaal ressort, kan de classis waarheen hij vertrekt bepalen of een (gedeeltelijk) onderzoek opnieuw nodig is. De classis besluit hierover na overleg met de classis waaruit hij vertrekt. (2004)

* zie voor het ondertekeningsformulier bijlage 39

** Concept-regeling voor de verkiezing en beroeping van dienaren des Woords: bijlage 51

*** Concept-akte voor de toelating tot de dienst des Woords en der sacramenten: bijlage 52

**** Concept-beroepsbrief: bijlage 53

Beroeping naar een andere gemeente.

Art. 5. De beroeping van een dienaar des Woords, die reeds aan één van de kerken verbonden is, moet eveneens geschieden door de kerkenraad, na verkiezing door de gemeente en met inachtneming van de plaatselijk daarvoor vastgestelde regeling. Tevens is na aanneming van het beroep de goedkeuring van de classis vereist. De beroepen predikant dient aan de classis een goede attestatie inzake leer en leven te tonen. Nadat zijn naam op twee achtereenvolgende zondagen aan de gemeente is meegedeeld en geen wettig bezwaar is ingebracht, volgt de bevestiging met gebruikmaking van het vastgestelde formulier.

1. Geen kerk mag in dezelfde vacature meer dan eenmaal binnen de tijd van twee jaar dezelfde predikant beroepen dan in zeer bijzondere gevallen waarin de predikant verklaart dat hij op zijn eerst genomen

- beslissing moet terugkomen, of bij geheel gewijzigde omstandigheden; in beide gevallen met toestemming van de classis waaronder de kerk ressorteert, nadat de classicale vergadering de gronden heeft beoordeeld waarop de herhaalde beroeping zou berusten. (1959)
2. Een kandidaat die voor het beroep van een gemeente bedankt, kan later als predikant niet binnen de tijd van drie jaar in die vacature worden beroepen. (1968/9)
 3. Een predikant zal niet langer dan drie, en een kandidaat niet langer dan zes weken een beroep in overweging mogen houden, terwijl het beroep als vervallen beschouwd wordt, wanneer het langer dan drie resp. zes weken in beraad wordt gehouden. (1872)
 4. De approbatie van de volgens art. 10 K.O. afgegeven attesten van een predikant, beroepen in een andere classis, zal bij de classis waar hij beroepen is, kunnen geschieden door twee daartoe aangewezen kerkenraden, welke al de kerkenraden van de classis tot hun vergadering uitnodigen. Bij afwezigheid van de uitgenodigde kerkenraden worden deze geacht stilzwijgend met de approbatie in te stemmen. (1925*)
 5. Daar een korte ambtelijke bearbeiding van een gemeente tegen haar belang strijdt, wordt de kerkenraden ernstig ontraden om predikanten die nog geen drie jaar in hun gemeente werkzaam zijn, te beroepen, terwijl de predikanten worden vermaand, niet zonder volstreekte noodzakelijkheid hun gemeente zo spoedig te verlaten. (1849, 1854, 1968/9)
 6. Als een predikant van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland een gunstige beslissing neemt op een roeping, door een gemeente van een andere kerkgemeenschap in Nederland op hem uitgebracht, gelden de volgende regels:
 - a. De betrokken predikant houdt door deze beslissing onmiddellijk op predikant der Christelijke Gereformeerde Kerken te zijn, zodat hij terstond het recht verliest enige ambtelijke arbeid in deze kerken te verrichten.
 - b. De kerkenraad betaalt aan de predikant het traktement nog uit tot het einde van de lopende kalendermaand en is nadien van elke verplichting van financiële aard, het genot van eventueel vrije woning inbegrepen, ontslagen.
 - c. De kerkenraad geeft van een en ander terstond kennis aan de kerken.
 7. Als een predikant van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland een roeping aanneemt van een kerk in het buitenland, waarmede de Christelijke Gereformeerde Kerken geen correspondentie onderhouden, geldt het volgende:
 - a. De kerkenraad en de twee onder 4. genoemde kerkenraden, als classis contracta, stellen zo spoedig mogelijk de datum vast, waarop aan de betrokken predikant ontslag uit de dienst wordt verleend; als regel geldt dat deze datum niet later mag gesteld worden dan zes weken na de datum van aanneming van het beroep.
 - b. Tot de in het voorgaande lid genoemde datum mag de betrokken predikant ambtelijke arbeid in de Christelijke Gereformeerde Kerken verrichten.
 - c. Alleen tot deze datum is de kerkenraad verplicht het overeengekomen traktement uit te betalen en de predikant in het genot van eventueel vrije woning te laten; na die datum is de kerkenraad van alle financiële verplichtingen, het genot van eventueel vrije woning inbegrepen, zoals die neergelegd zijn in de beroepsbrief en in eventueel nader vastgelegde regeling(en), ontslagen.
 - d. Door de kerkenraad wordt, met advies van de consulent, aan de predikant een akte van ontslag gegeven. (**)
 - e. De kerkenraad verzoekt ook aan de classis een akte van ontslag aan de predikant te verlenen, welke dit verzoek inwilligt, waarbij gebruik gemaakt kan worden van de bestaande modellen, naar de omstandigheden gewijzigd.
 8. Als een predikant een roeping aanneemt van een kerk in het buitenland, waarmede onze kerken in correspondentie zijn getreden, geldt de volgende regeling:
 - a. De kerkenraad stelt zo spoedig mogelijk de datum vast, waarop het door de kerkenraad te verlenen ontslag zal ingaan; deze datum is dezelfde als de datum, waarop de predikant in een officiële dienst des Woords afscheid zal nemen van de gemeente.
 - b. Alleen tot de in het voorgaande lid genoemde datum is de kerkenraad verplicht het overeengekomen traktement uit te betalen en de predikant in het genot van eventueel vrije woning te laten; na die datum is de kerkenraad van elke financiële verplichting, zoals die in de beroepsbrief en eventueel nadere regeling(en) is opgenomen, ontslagen. Dit houdt ook in, dat de predikant geen aanspraak meer kan maken op emeritaatstraktement, noch zijn weduwe op enige financiële steun, noch ook zijn wezen rechten kunnen doen gelden op enige financiële uitkering. Geacht wordt, dat de predikant vanaf de genoemde datum geheel en al voor rekening is van de kerk die hem beriep en wier roeping hij aanvaardde.
 - c. De kerkenraad verleent de predikant een akte van ontslag, welke akte tevens attestatie is van leer en leven. (***)
 - d. De kerkenraad verzoekt de classis aan de predikant een akte van ontslag te verlenen, welke dit verzoek inwilligt, waarbij gebruik gemaakt kan worden van de bestaande modellen, naar de omstandigheden gewijzigd. (1953) ****)

* Modellen voor attesten ten behoeve van vertrekkende predikanten: bijlage 54

** Model voor akte van ontslag: bijlage 55

*** Model voor akte van ontslag: bijlage 56

**** Regelingen voor samenwerking in beroepingswerk: bijlage 73

Samenwerkingsgemeenten kunnen voor een reglement raadplegen de website <http://kerkelijkheid.nl/wie-is-doe/doe-overleg>

Beroeping tot bijzondere arbeid.

Art. 6. Een dienaar des Woords zal een benoeming tot bijzondere arbeid zoals het geven van godsdienstonderwijs verbonden met pastorale arbeid aan protestants-christelijke scholen, geestelijke verzorging van militairen of varenden, in de gezondheidszorg, in penitentiaire inrichtingen en dergelijke alleen mogen aannemen wanneer hij verbonden blijft aan een gemeente. De verhouding waarin deze dienaar tot de betrokken gemeente staat, dient geregeld te worden onder goedkeuring van de classis.

1. In uitzonderlijke situaties, zulks ter beoordeling van de betreffende kerkenraad en de classis, waaronder die kerkenraad ressorteert, kunnen ook kandidaten, die in de kerken beroepbaar zijn gesteld, voor bijzondere arbeid worden beroepen. (1992)
 2. Bij het aanvaarden van bijzondere arbeid als bedoeld in art. 6 van de kerkorde dient te worden vastgesteld:
 - a. dat deze arbeid in overwegende mate het karakter draagt van verkondiging van het Woord van God;
 - b. dat deze arbeid uitsluitend kan worden verricht in opdracht en onder verantwoordelijkheid van één of meer kerken, zulks te regelen in overleg met het deputaatschap waaronder deze arbeid ressorteert en na goedkeuring van de classis; in geval van beroeping tot de bijzondere arbeid van het geven van godsdienstonderwijs verbonden met pastorale arbeid aan protestants-christelijke scholen, zal deze beroeping niet plaatsvinden dan na overleg met en advies van de deputaten kerkjeugd en onderwijs; in geval van beroeping tot de bijzondere arbeid van het pastoraat in ziekenhuizen, verpleeghuizen, bejaardentehuizen en dergelijke zal deze beroeping plaatsvinden na overleg met en na advies van deputaten voor de geestelijke verzorging van gehandicapten en de behartiging van het ziekenhuispastoraat;
 - c. dat in de onder b. genoemde regeling onder andere zal worden bepaald:
 1. dat in geval van niet vrijwillige beëindiging van het dienstverband met het oog waarop artikel 6 van de kerkorde is toegepast, anders dan op gronden waarop artikel 13 van de kerkorde van toepassing is, de betrokken predikant een beroep uit de kerken in overweging dient te nemen.
 2. Wanneer een predikant, als bedoeld in sub b, in geval van beëindiging van het dienstverband, nog geen beroeping van een gemeente heeft ontvangen, is op hem de uitvoeringsregeling deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging van toepassing.
 3. dat een predikant geen benoeming tot bijzondere arbeid zal aanvaarden wanneer daarbij niet wordt voorzien in de opbouw van een adequate oudedagsvoorziening. Uitzondering hierop is het aanvaarden van bijzondere arbeid in dienst van een deputaatschap van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland.
 - d. dat de dienaar des Woords verplicht is op geregelde tijden schriftelijk rapport uit te brengen van zijn werk waarvan de kerkenraad afschrift zendt aan betrokken deputaten;
 - e. dat de kerkenraad zijn predikant alleen met bewilliging van classis en deputaten kan terugroepen in de gemeentelijke arbeid;
 - f. dat de deputaten de generale synode verslag doen van de inhoud en de voortgang van deze bijzondere arbeid;
 - g. dat indien aan het sub a.b.c. genoemde niet wordt voldaan, de dienaar des Woords bij aanvaarding van deze bijzondere arbeid overgaat tot een andere staat des levens in de zin van art. 12 van de kerkorde.
 - h. predikanten naar art. 6 K.O. die naar de uittredings- of pensioneringsregels die daarvoor gelden hun werkzaamheden, waarvoor zij zijn afgestaan, beëindigen, terwijl hun naar de regels van de kerkorde nog geen emeritaat kan worden verleend, blijven predikant in volle rechten en plichten, totdat zij met emeritaat gaan.
 3. De generale synode dringt bij alle predikanten die naast hun gemeentelijke arbeid werkzaamheden hebben die niet in opdracht van de kerken worden verricht, en bij hun kerkenraden erop aan zich te houden aan de volgende richtlijnen:
 - a. het aanvaarden van een taak naast de zorg voor de gemeente zal niet anders dan met medeweten en bewilliging van de kerkenraad geschieden;
 - b. deze werkzaamheden zullen niet zo omvattend zijn dat het ambtelijk werk in de gemeente en in breder kerkelijk verband er schade onder lijdt;
 - c. bij aanvaarding van deze werkzaamheden worde van geval tot geval overwogen de daarmee gemoeide tijd enerzijds en de omvang van de verplichtingen in eigen gemeente en in breder kerkelijk verband anderzijds;
 - d. indien het werk in de gemeente of in breder kerkelijk verband door bedoelde werkzaamheden beperkt moet worden, heeft de predikant de toestemming van de kerkenraad of de classis nodig;
 - e. bij het verlenen van deze toestemming worde overwogen de noodzaak van die werkzaamheden en hun relatie tot de verkondiging van het evangelie. (1971/2, 1980, 2001, 2004. *), **), ***), ****, *****); *****);
 - f. wanneer een predikant buiten de kerken werkzaamheden verricht, waarvan de inkomsten een aanvulling betekenen op het traktement, zodat het totale inkomen van de predikant de hoogte van de richtlijnen van deputaten financiële zaken bereikt, zal met betrekking tot deze werkzaamheden voorzien moeten worden in de opbouw van een adequate oudedagsvoorziening. (2001)
- *) Instructie voor de deputaten voor de geestelijke verzorging van varenden: bijlage 1.
**) Conceptovereenkomst tussen een kerk die een predikant voor de varenden beroept, en de deputaten voor de geestelijke verzorging van varenden: bijlage 57.

- ***) Concept-instructie voor een predikant voor de varenden: bijlage 58.
- ****) Instructie voor de deputaten voor het pastoraat in de gezondheidszorg: bijlage 2.
- *****) Instructie voor de deputaten voor de geestelijke verzorging van de militairen: bijlage 3.
- *****) Concept-regeling voor de kerkelijke positie van predikanten belast met de geestelijke verzorging van militairen: bijlage 59.

Vaste standplaats.

- Art. 7. Het is niet geoorloofd iemand tot de dienst des Woords te beroepen zonder hem aan een bepaalde gemeente te verbinden.

Het is mogelijk om, wanneer de (financiële) situatie van de gemeente daar aanleiding toe geeft en wanneer het de ambtelijke bearbeiding van de gemeente niet schaadt, een predikant in deeltijd te beroepen (1971/72, 1980, 2007).

Predikanten zonder opleiding aan een theologische (hoge)school of universiteit.

- Art. 8. Wie geen universitaire theologische opleiding heeft ontvangen, kan niet worden toegelaten tot de dienst des Woords en der sacramenten, tenzij de kerken overtuigd zijn van zijn bijzondere gaven van godsvrucht, nederigheid, ingetogenheid, gezond verstand, onderscheidings-vermogen en welsprekendheid. Wanneer zulk een persoon staat naar de dienst des Woords, zal de classis, na toestemming van de particuliere synode, eerst een voorlopig onderzoek instellen en naar gelang van de uitslag hem een tijdlang in enkele gemeenten van de classis laten voorgaan tot nadere beoordeling van zijn gaven en voorts naar bevind van zaken met hem handelen naar de regeling, door de generale synode vastgesteld.

1. Niemand mag volgens art. 8 K.O. geëxamineerd worden, die reeds aan een theologische (hoge)school of faculteit heeft gestudeerd.
2. Bij het onderzoek volgens art. 8 K.O. dient door alle kerkelijke vergaderingen bij het beoordelen van singuliere gaven gelet te worden op:
 - a. de gave van het inzicht in de Heilige Schrift;
 - b. bekwaamheid om anderen te leren;
 - c. bekwaamheid om een gemeente te leiden.
3. De volgende regels zijn ten opzichte van het examen naar art. 8 K.O. in acht te nemen:
 - a. De aspirant wendt zich tot zijn kerkenraad ter verkrijging van de attesten met betrekking tot de in art. 8 K.O. geëiste gaven.
 - b. De kerkenraad zal daartoe beginnen met een onderzoek in te stellen naar zijn verhouding tot de Here, roeping, singuliere gaven en levenswandel, waarna hij de aspirant aan de classis zal voordragen onder overlegging van een zo volledig mogelijk schriftelijk rapport.
 - c. De classis zal, gezien het rapport van de kerkenraad, daarna voorlopig onderzoek doen naar de singuliere gaven, zijn verhouding tot de Here, roeping tot het ambt, kennis van en zuiverheid in de belijdenis en algemene ontwikkeling. Tevens zal de classis de aspirant een preekvoorstel laten houden over een door haar een uur van tevoren opgegeven tekst.
 - d. Bij genoegzame overeenstemming ten aanzien van de aanwezigheid van de vereiste singuliere gaven en bekwaamheden, draagt de classis de aspirant voor aan de particuliere synode onder overlegging van een zo volledig mogelijk schriftelijk rapport alsmede van dat van de kerkenraad sub 3b genoemd.
 - e. Na het onderzoek van de rapporten van kerkenraad en classis stelt de particuliere synode bij de aspirant ook zelf een onderzoek in, op soortgelijke wijze als sub 3c voor de classis is aangewezen. Nadat ook de particuliere synode de vereiste singuliere gaven en bekwaamheden heeft geconstateerd, verleent zij de desbetreffende classis toestemming tot het afnemen van het preparatoir examen.
 - f. Om zich voor dit examen te bekwamen zal door de classis voor de aspirant een studieprogramma worden opgesteld, waarbij het inwinnen van advies van de hoogleraren van de Theologische Universiteit wenselijk is.
 - g. De classis zal hem in haar ressort gemeenten aanwijzen om onder toezicht van de predikant van de gemeente een preekvoorstel te houden, telkens over een andere tekst. Deze kerkenraden rapporteren hierover aan de classis. Na gunstige beoordeling kan de classis tot examinatie besluiten.
 - h. Ten overstaan van de gedeputeerden naar art. 49 K.O. zal preparatoir worden geëxamineerd in de volgende vakken:
 1. Bijbelse geschiedenis;
 2. Schriftverklaring, waartoe hem vier weken tevoren hoofdstukken uit het Oude Testament en uit het Nieuwe Testament worden opgegeven;
 3. kerkgeschiedenis;
 4. symboliek;
 5. dogmatiek;
 6. ethiek;
 7. homiletiek;
 8. liturgiek;

- 9. catechetik;
- 10. poimeniek;
- 11. kerkrecht.

Ook zal hij moeten improviseren over een tekst die hem een uur tevoren is opgegeven, terwijl hij een geschreven preekvoorstel dient in te leveren over een tekst hem veertien dagen tevoren opgegeven.

- i. De examinandus moet minstens twee jaar belijdend lid van een Christelijke Gereformeerde Kerk zijn geweest, voor hij zich tot de kerkenraad wendt en moet dan de leeftijd van dertig jaar hebben bereikt.
- j. Heeft de examinandus aan de gestelde eisen beantwoord en is hij door de classis beroepbaar gesteld, dan zal hij als hij beroepen is, het gewone peremptoir of beslissend examen moeten afleggen in de classis waaronder de gemeente ressorteert die hem beriep.
- k. Wanneer een jaar na de beroepbaarstelling geen beroep op hem is uitgebracht, zal de kandidaat zich opnieuw met de classis in verbinding stellen. (1909, 1931, 1947, 1965/6, 1974, 1977)

Art. 9. Zij die nog slechts sinds korte tijd gekomen zijn tot het belijden van de gereformeerde leer, mogen slechts met grote zorgvuldigheid en voorzichtigheid en met inachtneming van het be-paalde in art. 4 sub 4 en art. 8 K.O. tot de dienst des Woords en der sacramenten worden toegelaten. Vooraf zullen ze minstens een jaar zorgvuldig op de proef gesteld worden.

Vertrek naar een andere gemeente.

Art. 10. Een dienaar des Woords mag geen beroep naar een andere gemeente aannemen zonder tijdig overleg met en toestemming van zijn kerkenraad. Hij kan de gemeente, waaraan hij verbonden is, niet verlaten zonder bewilliging van de classis. De kerk die hem beroepen heeft, mag hem niet ontvangen zonder dat zij en de classis waartoe zij behoort, de daartoe vereis-te akten van ontslag in orde bevonden hebben.

* Modellen voor attesten ten behoeve van vertrekkende predikanten: bijlage 54)

Levensonderhoud en ontslag van een predikant.

Art. 11. De kerkenraad is op zijn beurt als vertegenwoordiger van de gemeente verplicht zijn dienaar c.q. dienaren naar behoren overeenkomstig de richtlijnen van deputaten financiële zaken te onderhouden.
De kerkenraad is verplicht zijn dienaar c.q. dienaren niet uit de dienst te ontslaan zonder kennisgeving aan en goedkeuring van de classis en van de deputaten van de particuliere synode. De classis heeft in bijzondere situaties te beoordelen of een betrokken dienaar c.q dienaren verplaatst moet(en) worden.

1. De kerkenraden wordt in ernstige overweging gegeven in de beroepsbrief een clause op te nemen waarin de kerkenraad de verplichting op zich neemt ervoor te zullen zorgen dat de dienaar des Woords en zijn gezin ook bij ziekte zonder financiële zorg kunnen leven. (1959)
2. De generale synode benoemt deputaten voor het beheer van en steunverlening uit een kas onderlinge bijstand en advies, in welk deputaatschap ook deputaten der particuliere synoden zitting zullen hebben. *)
3. Losmaking van een dienaar des Woords kan alleen geschieden door de classis, bijgestaan door deputaten naar art. 49 K.O.

Als de tuchtmaatregel der schorsing verdiend is, mag losmaking niet plaatsvinden. (1934)

- a. losmaking van een predikant kan als regel slechts geschieden na een rechtstreeks verzoek daartoe van de betrokken kerkenraad;
- b. een classis kan slechts dan zonder de kerkenraad kan handelen, wanneer:
 - een kerkenraad aan de classis verzocht heeft te doen wat des kerkenraads is omdat hij zelf handelingsonbekwaam is;
 - een classis formeel heeft geconstateerd dat een kerkenraad handelingsonbekwaam is;
 - tegen een besluit van een kerkenraad om geen losmaking aan te vragen bij de classis, appel bij de classis wordt aangetekend en de zaak mitsdien op de classis terecht komt (2010)
4. De losmaking wordt van kracht met ingang van de dag volgend op die waarop de classis tot losmaking heeft besloten. Een tegen de losmaking ingesteld appel heeft geen opschortende werking. (1998)
5. De losgemaakte predikant heeft aanspraak op een uitkering en op begeleiding overeenkomstig het bepaalde in de uitvoeringsregeling van deputaten voortijdige ambtsbeëindiging predikanten. (2004 **); ***)
6. Van zodanige losmaking zal aan de kerkenraden onder gesloten couvert kennisgegeven worden met opgaaf van redenen. (1947)
7. Wanneer een losgemaakte predikant binnen drie jaar geen beroep heeft ontvangen en aangenomen, zal de classis, gehoord het advies van deputaten naar art. 49 K.O. alsmede van deputaten voortijdige ambtsbeëindiging predikanten, het besluit nemen titel en bevoegdheden verbonden aan het predikantschap in te trekken. Een uitzondering wordt gemaakt voor predikanten die op het moment van losmaking door de classis de leeftijd van 62 jaar bereikt hebben.

8. Als een gemeente een broeder van wie titel en bevoegdheden verbonden aan het predikantschap zijn ingetrokken wenst te beroepen, dient zij een verzoek in bij de classis waaronder de gemeente ressorteert. Het beroep kan worden uitgebracht na goedkeuring van de classis met positief advies van deputaten naar art. 49 K.O. (2004)
9. Wanneer een gerepatrieerde predikant vijf jaar na zijn repatriëring nog geen beroep uit de kerken heeft ontvangen, zal de classis waartoe hij behoort, gehoord het advies van deputaten naar art. 49 K.O. alsmede van deputaten voortijdige ambtsbeëindiging, het besluit nemen om titel en bevoegdheden verbonden aan het predikantschap in te trekken (2007)
10. Wanneer de verhouding tussen predikant en kerkenraad en/of gemeente ernstig verstoord is, kan de classis besluiten om in afwachting van verdere besluitvorming over een eventuele schorsing, afzetting, losmaking of emeritering de predikant op non-actief te stellen. Bij de beslissing om een predikant op non-actief te stellen houdt de classis rekening met de gerechtvaardigde belangen van de predikant bij voortzetting van zijn ambtelijk werk. De classis gaat niet over tot op non-actiefstelling alvorens de predikant en de kerkenraad te hebben gehoord. De predikant behoudt bij zijn op non-actiefstelling het recht op doorbetaling van zijn traktement en overige emolumenten. De kerkenraad c.q. de classis kunnen beslissen dat het de predikant vrijstaat om gedurende zijn op non-actiefstelling ambtelijke werkzaamheden buiten de eigen gemeente te verrichten. De classis is gehouden om bij het besluit tot de maatregel tot op non-actiefstelling vast te stellen wanneer en onder welke voorwaarden het komt tot een nieuwe beoordeling van deze maatregel (2010)
11. Het kerkrechtelijke beginsel van de gelijkwaardigheid van de ambten sluit een gezagsverhouding tussen kerkenraad en predikant uit. Om die reden kan in de Christelijke Gereformeerde Kerken de verhouding tussen predikant en gemeente/kerkenraad niet gekwalificeerd worden als een arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht. Het is een rechtsverhouding van geheel eigen aard, die wordt beheerst door de bepalingen van de kerkorde en de inhoud van de beroepsbrief (2010).

* Instructie voor de deputaten voor de onderlinge bijstand en advies: bijlage 4

** Instructie voor de deputaten voortijdige ambtsbeëindiging predikant: bijlage 5.

*** Uitvoeringsregeling voor de deputaten voortijdige ambtsbeëindiging: bijlage 6.

Overgang tot een andere staat des levens.

Art. 12. Een dienaar van het Woord zal, wanneer hij eenmaal op de boven-omschreven wijze wettig beroepen is, zijn leven lang aan de dienst der kerken verbonden zijn. Daarom is het hem niet geoorloofd zich tot een andere staat des levens te begeven dan om gewichtige oorzaken, die ter kennis van de classis gebracht en door haar beoordeeld dienen te worden ten overstaan van de deputaten volgens art. 49 K.O..

1. Wie zijn ambt eigenmachtig neerlegt, maakt zich schuldig aan trouweloze verlaten van de dienst. (1956)
2. Op besluiten over een aanvraag van de betrokkene tot het verstrekken van een uitkering is de uitvoeringsregeling deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging van predikanten van toepassing. De classis heeft het recht om in bijzondere situaties, gehoord het advies van deputaten naar art. 49 K.O. en van deputaten voortijdige ambtsbeëindiging predikanten en eventueel na advies van een onafhankelijke instantie, een predikant dringend te adviseren tot een andere staat des levens over te gaan. *) **) Daarnaast heeft de classis de bevoegdheid om een predikant, indien dat noodzakelijk is gebleken, uit het ambt te ontheffen. Deze maatregel zal niet genomen worden, indien de betrokken predikant de leeftijd van 62 jaar heeft bereikt. Dan zal hooguit tot losmaking worden besloten. (2004)

* Instructie voor de deputaten voortijdige ambtsbeëindiging predikant: bijlage 5.

** Uitvoeringsregeling voor de deputaten voortijdige ambtsbeëindiging: bijlage 6)

Emeritaat.

Art. 13. Als een dienaar des Woords door ouderdom, ziekte of om andere reden niet meer in staat is tot uitoefening van zijn ambt behoudt hij niettemin de eer en de naam van dienaar des Woords en heeft de kerk die hij gediend heeft, naar behoren in zijn levensonderhoud te voorzien. Dezelfde verplichting heeft de kerk in het algemeen ook ten opzichte van weduwen en wezen der dienaren. De gezamenlijke kerken onderhouden een algemene kas tot steun aan de plaatselijke kerken voor de verzorging van emeriti-predikanten. Aan de generale synode is het beheer opgedragen. *) **) Met ingang van 1 januari 2013 wordt aan deze verplichting ook invulling gegeven door een deelname in het Pensioenfonds Zorg en Welzijn (PFZW).

1. a. De emeritaatsverklaring geschiedt op aanvraag van de belanghebbende via de kerkenraad door de classis, bijgestaan door de deputaten van de particuliere synode. ***) Indien niet wegens het bereiken van de AOW-gerechtigde leeftijd emeritaat wordt aangevraagd, dienen attesten van twee geneesheren te worden overgelegd. In deze attesten dienen de geneesheren ook aan te geven in hoeverre er in de

- komende jaren medisch gezien nog uitzicht is op gehele of gedeeltelijke terugkeer in de ambtelijke dienst en/of deelname aan het arbeidsproces op andere wijze. (2004)
- b. Emeritering mag niet plaats hebben, indien de tuchtmaatregel van schorsing van toepassing is.
 - c. Bij ongeschiktheid van een dienaar die nog niet de AOW-gerechtigde leeftijd heeft bereikt, is de kerkenraad gehouden hem twee jaar ziekteverlof te geven, behoudens de situatie waarin het duidelijk is dat de dienaar niet meer in actieve dienst zal kunnen terugkeren, zulks naar het gezamenlijk oordeel van kerkenraden en deputaten art. 13 K.O. De procedure voor het aanvragen van emeritaat kan na een periode van tenminste één jaar ziekteverlof worden gestart. Indien emeritering plaatsvindt binnen twee jaar na het ontstaan van de arbeidsongeschiktheid dan behoudt de gemeente de financiële verantwoordelijkheid jegens de predikant tot aan het einde van die periode. Vanuit de emeritikas kan de gemeente over deze periode een vergoeding tegemoetzien ter grootte van de uitkering aan arbeidsongeschikte predikanten. Na afloop van de periode van twee jaren wordt uitgekeerd aan de betrokken predikant.
 - d. De classes zijn gehouden bij gevallen van emeritering beneden de AOW-gerechtigde leeftijd te onderzoeken of de in art. 13 bedoelde ongeschiktheid tot de dienst mogelijk heeft opgehouden en dus het emeritaat moet worden ingetrokken. Door deputaten art. 13 K.O. wordt ingaande het jaar 2005 elke drie jaar bij de betreffende classes nagegaan of deze bepaling wordt toegepast tot het moment dat de AOW-gerechtigde leeftijd wordt bereikt.
De desbetreffende classes dienen daartoe op aanvraag van deputaten art. 13 K.O. een schriftelijke verklaring in omtrent de uitkomst van het periodieke onderzoek. Een geneeskundig onderzoek door een of meer door de classis aangewezen geneeskundigen is onderdeel van het onderzoek. De betreffende predikant is verplicht aan het geneeskundig onderzoek mee te werken. De kosten daarvan komen ten laste van de emeritikas. (2004)
2. De generale synode spreekt uit:
 - a. dat de classes, bijgestaan door de deputaten ad art. 49 K.O., met alle ernst ernaar zullen staan om het beginsel van art. 13 K.O. te handhaven, volgens welk beginsel slechts aan dienaren des Woords die door ouderdom, ziekte of om andere reden onbekwaam geworden zijn tot uitoefening van het ambt, emeritaat wordt verleend, alsmede in enkele andere gevallen.
 - b. dat bij aanvragen voor emeritering beneden de AOW-gerechtigde leeftijd de verklaringen van geneeskundigen als objectieve gegevens doorslaggevend dienen te zijn. De classes zijn gerechtigd van de aanvragende dienaar des Woords te vragen, dat hij zich onderwerpt aan een geneeskundig onderzoek door één of meer door de classis aangewezen geneeskundigen.
 - c. dat de classis van elke emeritaatsverlening binnen veertien dagen kennis dient te geven aan deputaten naar art. 13 K.O. (1977)
 - d. dat de deputaten ad art. 13 K.O. verplicht zijn op aanvraag van de betrokken kerkenraad de emeriterende kerk financiële steun te bieden overeenkomstig de daarvoor geldende regels.
 3. Als een predikant emeritus wordt verklaard, gelden de volgende regels:
 - a. het emeritaat gaat in op de dag, daarvoor door de classis bepaald;
 - b. vanaf de datum waarop het emeritaat ingaat, behoudt hij nog drie maanden het genot van traktement en pastorie dan wel van een andersoortige uitkering zoals de uitkering voortijdige ambtsbeëindiging; een predikantsweduwe behoudt gedurende drie maanden na het overlijden van haar echtgenoot het recht op het volle traktement en op het bewonen van de pastorie; uitkeringen van PFZW over deze drie maanden worden in mindering gebracht op het doorbetaalde volle traktement;
 - c. na het verstrijken van die termijn begint de uitkering tot het bedrag, waarvoor de gemeente zich garant heeft gesteld, als in de beroepsbrief omschreven en overeenkomstig de richtlijnen, door de generale synode vastgesteld in de instructie voor de deputaten ad art. 13 K.O.;
 - d. de bovengenoemde termijn van drie maanden geldt niet bij emeritering of overlijden van een predikant die bijzondere arbeid verrichtte naar artikel 6 K.O. en zijn traktement niet ontving van zijn kerkenraad of van enig deputaatschap in onze kerken; (1986)
 - e. bij emeritering na toepassing van de bepaling 1c begint de uitkering op de datum van emeritering, met dien verstande dat de kerkenraad deze uitkering dient aan te vullen tot het onder 3b genoemde genot. (1992)
 4. Bij het overlijden van een predikant, hetzij in actieve dienst of na reeds verleend emeritaat, die een weduwe en/of kinderen nalaat, verzoekt de desbetreffende kerkenraad binnen veertien dagen na dit overlijden aan deputaten ad art. 13 K.O. financiële steun ten behoeve van de voorziening in het levensonderhoud van de weduwe en/of haar kinderen. Tevens wordt, in geval van het overlijden van een predikant in actieve dienst, door de desbetreffende kerkenraad het pensioenfonds Zorg en Welzijn (PFZW) geïnformeerd. Bij overlijden van een emerituspredikant informeren de nagelaten betrekkingen PFZW.
 5. Er is geen bezwaar een emerituspredikant tot deputaat te benoemen.
 6. Een predikantsweduwe die hertrouwt, heeft geen recht meer op een uitkering uit de emeritikas. Als de echtgenoot, met wie zij als weduwe is getrouwd, komt te overlijden, krijgt zij met ingang van de datum van dit overlijden weer aanspraak op de weduwe-uitkering uit de kas, echter met aftrek van inkomsten die zij geniet als gevolg van haar laatste huwelijk. De uitkeringen van PFZW aan de predikantsweduwe worden levenslang uitgekeerd, ongeacht haar burgerlijke status.
 7. Uit de algemene kas tot steun aan de kerken ten behoeve van de verzorging van emeriti predikanten, predikantsweduwen en -wezen kan geen steun verleend worden ter verzorging van broeders, die volgens art. 3 K.O. de kerken met het spreken van een stichtelijk woord hebben gediend, of van hun weduwen en wezen.
 8. Eventuele gehele of gedeeltelijke voorziening in het onderhoud van haar die een ongehuwde predikant heeft verzorgd, behoort tot de competentie van de desbetreffende kerkenraad.

- * Instructie voor de deputaten naar art. 13 K.O.: bijlage 7
- ** Uitwerking van art 13 K.O.: bijlagen 7A, 7B en 7C
- *** Concept-akte van emeritaatsverklaring voor predikanten: bijlage 60

Onderbreking van de dienst.

- Art. 14. Wanneer een dienaar des Woords om de hierboven vermelde of andere reden zijn dienst voor een tijd moet onderbreken, wat niet zal geschieden zonder advies van de kerkenraad, behoudt deze te allen tijde het recht hem terug te roepen.

Wanneer dit in art. 14 K.O. bedoelde verlof, aan een predikant verleend, tot gevolg zou hebben dat de band tussen hem en zijn gemeente praktisch losgemaakt wordt, kan dit verlof niet gegeven worden zonder dat de classis daarover haar goedkeuring heeft uitgesproken.

Elders preken.

- Art. 15. Een predikant mag het Woord noch de sacramenten bedienen in plaatsen waar geen kerk is, tenzij met toestemming en medewerking van de dichtstbijgelegen gemeente. De kerkenraad van deze gemeente moet hierbij tegenwoordig zijn en heeft de leiding. De classis dient hierop toezicht te houden.

Inzake de naleving van art. 15 K.O. besluit de generale synode:

1. -dat elk geval van niet-naleving van de letter en de geest van art. 15 K.O. steeds op zichzelf beschouwd dient te worden;
2. -dat elke classis toezicht heeft uit te oefenen, dat de onder haar ressorterende predikanten zich houden aan het bepaalde in art. 15 K.O., en bij overtreding tuchtmaatregelen moet treffen;
3. -dat, indien aan een classis na nauwkeurig onderzoek blijkt, dat er overtreding van art. 15 K.O. naar letter en geest plaatsvindt door een predikant buiten haar ressort, zij zich eerst heeft te wenden tot de betrokken predikant. Indien deze voortgaat de laakbare handeling te plegen, wende de classis zich tot de kerkenraad van de betrokken predikant en, indien nodig, daarna tot de meerdere vergaderingen; (1950)
4. dat het als vanzelfsprekend moet worden beschouwd dat in landen waar kerken zijn met welke correspondentie wordt onderhouden, door ambtsdragers uit de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland in het algemeen geen ambtelijke dienst zal worden verricht in andere kerken. (1959)

* Voorlopige regeling voor het gestalte geven aan eenheid met kerken van gereformeerd belijden: bijlagen 8 en 8A.)

De taak van de dienaren des Woords.

- Art. 16. Tot de taak van de dienaren des Woords behoort dat zij in de gebeden en in de bediening des Woords en der sacramenten volharden, dat zij als goede herders zorg en verantwoordelijkheid dragen voor hun medeambtsdragers, ouderlingen en diakenen, en voor de hele gemeente, tucht oefenen met de ouderlingen en zich ervoor inspannen dat alles betamelijk en in goede orde geschiedt.

* handreiking jaarlijks gesprek ambtelijk werk: bijlage 28B)

Gelijkheid.

- Art. 17. Ten aanzien van de dienaren des Woords zal zoveel mogelijk gestreefd worden naar gelijkheid, zowel wat betreft de plichten als de rechten, die hun ambtsbediening met zich brengt, een en ander ter beoordeling van de kerkenraad en, indien nodig, van de classis. Hetzelfde beginsel dient ook te worden in acht genomen met betrekking tot ouderlingen en diakenen.

De taak van de hoogleraren.

- Art. 18. Tot de opdracht van de hoogleraren in de theologie behoort het uitleggen van de Heilige Schrift en het verdedigen van de zuivere leer tegen afwijkingen daarvan. Een dienaar des Woords die als hoogleraar benoemd is aan de Theologische Universiteit voor de opleiding tot de dienst des Woords blijft op de wijze van emeriti-predikanten verbonden aan de kerk die hij gediend heeft en behoudt de rechten van een dienaar des Woords. De gezamenlijke kerken nemen de verplichting

op zich naar behoren in hun onderhoud te voorzien, evenals in dat van hun weduwen en wezen.

Opleiding tot de dienst des Woords.

- Art. 19. De kerken dienen te bevorderen dat er studenten in de theologie zijn, die zich voorbereiden op de dienst van het Woord. Tevens dragen de kerken er zorg voor dat deze studenten, indien nodig, financieel gesteund worden.

* Reglement voor het studiefonds van de Theologische Universiteit: bijlage 9

Theologische Universiteit.

- Art. 20. De kerken onderhouden een Theologische Universiteit om tot de dienst des Woords op te leiden. De bepalingen hiervoor worden door de generale synode vastgesteld.

* Reglement voor de Theologische Universiteit: bijlage 10.

** Vragen te stellen bij de bevestiging van hoogleraren: bijlage 11.

*** Ondertekeningsformulier bij de bevestiging van hoogleraren: bijlage 12.

**** Akte van aanstelling voor de hoogleraren: bijlage 13.

***** Concept-akte van ontslag van de ambtelijke dienst in de gemeente voor dienaren des Woords die tot hoogleraar benoemd zijn: bijlage 14.

***** Reglement voor het verlenen van emeritaat, verlof en ontslag aan de hoogleraren: bijlage 15.

***** Akte van emeritaatsverklaring betreffende hoogleraren: bijlage 16.)

Evangelisatie, evangelieverkondiging onder Israël en buitenlandse zending.

- Art. 21. *Ontmoeting met Israël, evangelisatie en zending*

Aan de roeping om het evangelie bekend te maken, willen de kerken als volgt gestalte geven:

- a. zij zoeken de ontmoeting met Israël waarin zij met vrijmoedigheid getuigen en verantwoording afleggen van de hoop die in hen is (Hand. 28: 20,31; 1 Petr. 3:15);
- b. zij richten zich met de verkondiging van het evangelie tot hen die van het evangelie vervreemd zijn;
- c. zij richten zich met de verkondiging van het evangelie tot hen die nog niet voor het christelijk geloof zijn gewonnen.

De bepalingen hiervoor worden door de generale synode vastgesteld.

1. Een middel om het evangelie te verkondigen is het stichten van zendingsgemeenten.
 - a. Een zendingsgemeente is een gemeenschap van gelovigen die ontstaat uit missionaire arbeid, die zich ontwikkelt tot een zelfstandig functionerende gemeente en die zichzelf ook weer toewijdt aan missionaire arbeid;
 - b. Wanneer missionaire arbeid van een kerkenraad leidt tot gemeentevorming, zal de kerkenraad pas overgaan tot het instellen van een zendingsgemeente na advies van de classis, die zich op haar beurt zal laten adviseren door deputaten evangelisatie.
 - c. een zendingsgemeente staat onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad die het initiatief tot missionaire arbeid heeft genomen, of onder verantwoordelijkheid van een andere, door de classis aan te wijzen kerkenraad;
 - d. wanneer een gemeenschap van gelovigen contact zoekt met een christelijke gereformeerde kerk, zal de kerkenraad, alvorens hij een besluit neemt, advies inwinnen bij de classis;
 - e. in het proces waarin de zendingsgemeente toegroeit naar een zelfstandig functioneren kan gebruik gemaakt worden van de regelingen van bijlage 62 K.O.;
 - f. indien een zendingsgemeente in staat is zelfstandig te functioneren, kan tot instituering worden overgegaan in overeenstemming met de bepalingen van art. 38 K.O.;
 - g. in een zendingsgemeente kunnen Gods Woord en de sacramenten bediend worden door evangelisten zoals bepaald in art. 4 lid 6 K.O.;
 - h. een zendingsgemeente komt minstens eenmaal per zondag samen in een eredienst zoals bedoeld in art. 64 K.O. In andere samenkomsten – bij voorkeur op zondag – zal aandacht gegeven worden aan het onderwijs in de gereformeerde leer en de gereformeerde belijdenis;
 - i. na de instituering van de zendingsgemeente kunnen de bijzondere regelingen van kracht blijven zolang de situatie van de gemeente daarom vraagt en de classis dit wenselijk acht. (2004)
2. Deputaten evangelisatie zullen de aandacht van de kerkenraden vestigen op de wenselijkheid een evangelisatieouderling te benoemen, hetgeen in veel gevallen het evangelisatiewerk ten goede zal kunnen komen (1962).
3. Deputaten kerk en Israël zullen de aandacht van de kerkenraden vestigen op de wenselijkheid op de eerste zondag in oktober een Israëlzondag te houden.

De paascollecte of de collecte op Israëlzondag zal geheel bestemd zijn voor deputaten kerk en Israël; de Pinkstercollecte voor de zending. (1931, 1950, 2016)

- * Regeling voor de evangelisatie: bijlage 18.
- ** Instructie voor de deputaten Kerk en Israël: bijlage 19.
- *** Formulier voor de bevestiging van dienaren des Woords ten behoeve van het werk van Kerk en Israël, zie Acta 2013.
- **** Regeling voor de buitenlandse zending: bijlage 20.
- ***** Instructie voor de buitenlandse zending: bijlage 21.
- ***** Statuut voor de zendingswerkers in het buitenland + regeling voor de uitzending van bijzondere zendingsarbeiders: bijlage 22 en 23.
- ***** Concept instructie voor de zendingscommissie: bijlage 61.
- ***** Handleiding voor de taak van de classicale zendingscommissie: bijlage 62.
- ***** Instructie voor deputaten ~~radio- en televisiediensten~~ kerk en media: bijlage 24.
- ***** Regeling partners zendingsgemeenten: bijlage 50

Verkiezing van ouderlingen.

- Art. 22. De ouderlingen worden tot hun ambt geroepen via verkiezing door de gemeente uit een voordracht van de kerkenraad. Hiertoe wordt een aantal, dubbel zo groot als het te verkiezen aantal, aan de gemeente voorgesteld.
In voorkomende gevallen kan volstaan worden met een aantal, kleiner dan dit dubbele getal. De gemeente verkiest zoveel broeders als er nodig zijn. Nadat goedkeuring door de gemeente heeft plaatsgevonden, worden de gekozenen onder aanroeping van de naam des Heren volgens het daartoe bestemde formulier bevestigd.

1. Het beginsel eist dat herkozen ambtsdragers opnieuw worden bevestigd. (1925)
 2. Het is wenselijk dat in overleg met de deputaten voor de geestelijke verzorging van varenden verschillende aan vaarwater gelegen kerken uit haar schippersleden een ouderling benoemen. (1956)
- * Concept-regeling voor de verkiezing van ouderlingen en diakenen: bijlage 63)

De dienst van de ouderlingen.

- Art. 23. Tot de ambtelijke opdracht van de ouderlingen behoort, behalve hetgeen in art. 16 is genoemd, dat zij erop toezien, dat hun mede-ambtsdragers hun ambt trouw waarnemen. Zij zullen jaarlijks huisbezoek afleggen.
Daarbij zullen ze de leden van de gemeente vertroosten, vermanen en onderwijzen, onder andere met het oog op de avond-maalsviering.
De ouderlingen zullen tevens trachten anderen te bewegen tot het geloof in Christus.

Verkiezing van diakenen.

- Art. 24. Op dezelfde wijze als omschreven in art. 22 heeft ook de verkiezing, goedkeuring en bevestiging van diakenen plaats.

De dienst van de diakenen.

- Art. 25. De ambtelijke opdracht van de diakenen is het vervullen van de dienst der barmhartigheid. Zij zullen de gemeente voorgaan in een leven van barmhartigheid, gerechtigheid en rentmeesterschap in kerk en wereld en de gemeente toerusten tot diaconaat. Daarom zullen zij zich op de hoogte stellen van moeiten. Zij bemoedigen en troosten vanuit de Schrift en zorgen voor hulp waar nood is. Zij roepen de gemeente op metterdaad betrokken te zijn op de naaste en coördineren dit waar nodig. Zij zamelen gaven in, beheren die en zullen die na onderling overleg goed besteden. Van hun beleid hebben zij rekening en verantwoording te doen aan de gehele kerkenraad en desgevraagd kunnen zij dit doen aan de leden van de gemeente op een door de kerkenraad vast te stellen tijd en wijze.

Bij vertrek van ondersteunden: art. 83.

Samenwerking op diaconaal terrein

- Art. 26. De diakenen zullen waar nodig, hetzij met andere diaconieën (ook uit andere kerkverbanden), hetzij met organisaties die zich bewegen op het terrein van het diaconaal werk, het maatschappelijk werk en andere vormen van hulpverlening, geregeld contact onderhouden en zo mogelijk samenwerken, om zodoende het diaconaat van de gemeente te voeden, te stimuleren en te faciliteren.

Een algemene collecte in de kerken ten behoeve van plaatselijke of regionale belangen mag alleen worden uitgeschreven door de deputaten diaconaat. (2016).

- * Instructie voor deputaten diaconaat: bijlage 25; reglement classicale diaconale vergadering: bijlage 28A)

Diensttijd van ouderlingen en diakenen.

- Art. 27. De ouderlingen en diakenen dienen, afhankelijk van de plaatselijke regeling, drie of meer jaren. Elk jaar treedt een evenredig deel af. Zij die aftreden zijn niet direct herkiesbaar. Alleen wanneer de toestand en het belang van een kerk bij de uitvoering van art. 22 en 24 KO een herkiezing raadzaam maken, kan van deze regel worden afgeweken.

Verhouding tot de overheid.

- Art. 28. De kerken en de ambtsdragers behoren met de overheid, als door God ingesteld, een goede verhouding na te streven in het besef de overheid gehoorzaam te moeten zijn, evenwel met dien verstande dat men Gode meer moet gehoorzamen dan de mensen. In voorkomende gevallen zullen de kerken zich met het getuigenis van het evangelie tot de overheid richten, de overheid eraan herinnerend dat ook zij aan Gods normen en heerschappij onderworpen is. Het contact met de overheid wordt onderhouden door daartoe door de generale synode geïnstrueerde en benoemde deputaten. *)

- * Instructie voor de deputaten voor correspondentie met de overheid: bijlage 26)

VAN DE KERKELIJKE VERGADERINGEN

- Art. 29. Er zijn vier onderscheiden kerkelijke vergaderingen: die van de kerkenraad, van de classis, van de particuliere synode en van de generale synode.

- Art. 30. In deze vergaderingen zullen geen andere dan kerkelijke zaken behandeld worden. Dat dient op kerkelijke wijze te gebeuren. In meerdere vergadering behoort slechts datgene te worden behandeld, wat in de mindere niet kon worden afgedaan, of wat behoort tot de kerken van de meerdere vergadering in het algemeen.

De synode spreekt uit dat zowel de preses als de scriba van de kerkelijke vergaderingen ambtsdrager dienen te zijn. (1989)

Recht van appel.

- Art. 31. De besluiten van de vergaderingen worden genomen na gemeenschappelijk overleg en zo mogelijk met eenparige stemmen. Wat bij meerderheid van stemmen uitgesproken is, zal voor vast en bondig worden gehouden, tenzij bewezen wordt, dat dit in strijd is met het Woord van God, de belijdenis of de kerkorde of dat de kerkelijke vergadering in redelijkheid niet tot het besluit heeft kunnen komen.'

Wanneer iemand van mening is, dat hij door het besluit van een mindere vergadering bezwaard is, kan hij zich op een meerdere vergadering beroepen. Hij dient dan te bewijzen dat het bedoelde besluit in strijd is met de Heilige Schrift, de belijdenis van de kerk en/of de aanvaarde kerkorde.

Onverminderd het recht van appel zoals hierboven omschreven is, heeft ieder het recht om, wanneer hij door het besluit van een kerkelijke vergadering bezwaard is, zijn bezwaren in te dienen bij de eerstvolgende gelijksoortige vergadering. Voor de

indiening van een dergelijk bezwaar, verzoek tot revisie genaamd, dienen de volgende regels:

1. -bij indiening bij de generale synode dient het op dezelfde wijze met redenen omkleed te zijn als een appel of dient het anderszins een element te bevatten dat bij het doen van de uitspraak buiten beschouwing was gebleven of onvoldoende was overwogen;
 2. -bij indiening bij een andere kerkelijke vergadering dient het een element te bevatten dat bij het doen van de uitspraak buiten beschouwing was gebleven of onvoldoende was overwogen.
- [1. a. -Iedere kerkelijke vergadering is verplicht om bij kennisgeving van een besluit aan het slot daarvan concreet melding te maken van de uiterste termijn waarop men tegen dit besluit appel kan aantekenen dan wel revisie kan aanvragen en van (de roepende kerk van) de kerkelijke vergadering waarbij dit moet gebeuren.
- b. -Deze uiterste termijn is gesteld op één maand na dagtekening van het genomen besluit wanneer men als persoon appel wil aantekenen dan wel revisie wil aanvragen en op één maand na ontvangst van het besluit (i.c. de eerste vergadering na het nemen van dit besluit) wanneer het een kerkelijke vergadering betreft.
- c. -Tegelijk met de kennisgeving van appel of revisieverzoek dient men de vergadering tegen wier besluit men appel aantekent of bij welke men revisie verzoekt, daarvan in kennis te stellen. Ook dient deze vergadering een afschrift van het appel of revisieverzoek zelf te ontvangen (gericht aan de scriba van de kerkenraad indien het kerkenraadszaken betreft, of aan de roepende kerk van de meerdere vergadering, indien het een besluit van die vergadering betreft).
- d. -De beslissing inzake het appel of revisieverzoek zal aan de appellant en aan de betrokken kerkelijke vergadering worden meegedeeld. (1877, 1947, 1965/66, 2007).
- e. -Een appel of revisieverzoek heeft één keer opschortende werking.
2. a. -Een appel of revisieverzoek kan alleen ingediend worden tegen een besluit van enige kerkelijke vergadering, zoals omschreven in notulen van die vergadering of een besluitenlijst.
- b. -Bij het appel of revisieverzoek dient het besluit waartegen men appelleert of waarvan men revisie verzoekt, genoemd te worden.
- c. -Argumenten ter onderbouwing van het appel of revisieverzoek dienen te voldoen aan de regel dat men dient aan te geven dat en waarom het besluit in strijd is met de Heilige Schrift, de belijdenis van de kerk en/of de aanvaarde kerkorde en synodale besluiten.
3. Wanneer een appel of revisieverzoek wegens vormfouten niet ontvankelijk zou moeten worden verklaard, stelt de vergadering die hierover beslist de appellant of degene die revisie vraagt alsnog in de gelegenheid om binnen veertien dagen deze vormfout te herstellen, opdat alsnog tot behandeling kan worden overgegaan (2007).
4. Bij de behandeling van een appelzaak in een kerkelijke vergadering wordt de vergadering de gelegenheid geboden om vooraf informatieve vragen te stellen aan de afgevaardigden van de kerkelijke vergadering tegen wie het appel is ingesteld. Indien er sprake is van een rapport van een commissie van onderzoek krijgen deze afgevaardigden vervolgens eenmalig de gelegenheid om op eventuele objectief aanwijsbare fouten of onvolkomenheden in dit rapport te wijzen. Ook aan de appellant kunnen door de vergadering, indien gewenst, informatieve vragen gesteld worden; tevens krijgt ook hij inzage in het feitelijk gedeelte van het rapport van de commissie van onderzoek (indien daar sprake van is) om eenmalig op eventuele objectief aanwijsbare fouten of onvolkomenheden in dit rapport te wijzen. Dit recht van inzage geldt echter niet wat betreft het beoordelende gedeelte van het rapport. Dit laatste geldt zowel voor de appellant als voor de kerkelijke vergaderingen tegen wie het appel is ingesteld. Vervolgens verlaten zowel de afgevaardigden van de kerkelijke vergadering tegen wie het appel is ingesteld als de appellant de vergadering, waarna de daadwerkelijke behandeling van het appel begint. Na afronding van de besluitvorming komen de buitenstaande leden van de vergadering weer binnen en wordt hun de uitkomst van het beraad meegedeeld (2010).
5. Revisieverzoeken dienen evenals appellschrijvens binnen een maand nadat men van het besluit kennis heeft kunnen nemen, ingediend te worden. Wanneer het besluiten van de generale synode betreft, zal als datum van kennisname gelden:
- voor personen en kerkenraden: het einde van de maand waarin het besluitenboekje van de betreffende generale synode verschijnt;
 - voor de overige kerkelijke vergaderingen: de datum waarop deze aansluitend aan de gehouden generale synode vergaderen (2007).]
6. Het kerkrechtelijke beginsel van de gelijkwaardigheid van de ambten sluit een gezagsverhouding tussen kerkenraad en predikant uit. Om die reden kan in de Christelijke Gereformeerde Kerken de verhouding tussen predikant en gemeente/kerkenraad niet gekwalificeerd worden als een arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht. Het is een rechtsverhouding van geheel eigen aard, die wordt beheerst door de bepalingen van de kerkorde en de inhoud van de beroepsbrief (2010).
Inhoudelijk zijn de leden van art. 31 opgenomen in de integrale regeling appelprocedure: bijlage 27A)

* Geschillenregeling: bijlage 27.

* Reglement interkerkelijke commissie geschiloplossing: bijlage 49;

Opening en sluiting.

Art. 32. Alle vergaderingen zullen met aanroeping van de Naam van God begonnen en met dankzegging besloten worden.

Geloofsbriefen.

Art. 33. Zij die naar de meerdere vergaderingen worden afgevaardigd, behoren hun geloofsbriefen en instructies, ondertekend door hen die ze hebben afgevaardigd, mede te brengen. Alleen dezen hebben stemrecht, behalve in tucht- en appelzaken en bij geschillen die hun personen of kerken in het bijzonder betreffen, opdat ze geen rechter zijn in eigen zaken.
Wanneer een kerkenraad niet in staat is twee ouderlingen naar een classisvergadering af te vaardigen, kan een diaken worden afgevaardigd, die ter vergadering keurstem ontvangt.

Preses.

Art. 34. De taak van de preses in de kerkelijke vergaderingen is om de zaken die volgens de agenda behandeld moeten worden, duidelijk aan de orde te stellen. Hij zal er zorg voor dragen dat de discussies ordelijk verlopen. Leden van de vergadering die een woordenstrijd voeren of die zich door heftige emoties laten meeslepen, waardoor het geestelijk karakter van de vergadering in gevaar komt, zal hij het woord ontnemen. Indien deze leden van de vergadering volharden in dit gedrag, zal de preses hen vermanen.
De preses zal de vergadering dienen met het (doen) formuleren van voorstellen die een duidelijke besluitvorming bevorderen. Zijn taak is beëindigd bij het sluiten van de vergadering.

Scriba.

Art. 35. In alle vergaderingen zal naast de preses een scriba worden aangewezen die zorgvuldig notuleert wat voor schriftelijke vastlegging van waarde is.

* Regeling voor het beheer van de archiefbescheiden van een kerkelijke vergadering: bijlage 65)

Gezag.

Art. 36. De classis heeft over de kerkenraad hetzelfde gezag als de particuliere synode over de classis en de generale synode over de particuliere.

Kerkenraad.

Art. 37. In alle kerken moet een kerkenraad zijn, bestaande uit de dienaren des Woords, de ouderlingen en de diakenen, welke regelmatig zal vergaderen. In deze vergadering heeft bij voorkeur de dienaar des Woords – indien er meer zijn dan één, de dienaren om beurten – te presideren.

1. De kerkenraad heeft ambtelijk opzicht over de verenigingen in de gemeente. Dit opzicht raakt niet de huishoudelijke regeling van het verenigingsleven maar bedoelt toe te zien, dat in de arbeid van de verenigingen de belijdenis van de kerken wordt nageleefd. (1947)
2. Een door de kerkenraad genomen besluit tot verbreking van het kerkverband zal niet van kracht zijn voordat de kerkenraad de gemeente heeft geraadpleegd in een speciaal voor deze zaak belegde vergadering met de gemeente, welke vergadering in de kerkdienst op twee achtereenvolgende zondagen is aangekondigd met vermelding van het desbetreffende besluit. (1965/6)
3. De kerkenraad zal zodanige maatregelen treffen dat het beheer van de gelden van de kerk afzonderlijk wordt gehouden van het privébezit van de penningmeester. (1956)
4. Kerkelijk-administratief bureau.
De synode besloot uit te spreken dat de adressenbestanden eigendom zijn en blijven van de kerkenraden en dat deze adressenbestanden derhalve slechts gebruikt kunnen en mogen worden voor de doeleinden waartoe de kerkenraden de adressen van hun leden hebben afgegeven. (1989)

* Voorlopige regeling voor het gestalte geven aan eenheid met kerken van gereformeerd belijden: bijlagen 8 en 8A.

* Richtlijnen voor de regeling die in grote-stads-kerken getroffen kan worden: bijlage 64)

Art. 38. In plaatsen waar voor het eerst of opnieuw de ambten worden ingesteld, kan dit slechts geschieden met advies van de classis.
Ook bij opheffing van gemeenten is het advies van de classis nodig.

1. Een kerkenraad moet uit minstens drie personen bestaan. Het getal ouderlingen zal niet kleiner mogen zijn dan dat der diakenen. (1901, 1947)
2. Indien het door de kerkenraad voor de uitoefening van hun ambt noodzakelijk wordt geacht, zullen de dienaren des Woords met de ouderlingen afzonderlijk vergaderen ter behandeling van de zaken van opzicht en tucht. (1965/6)
3. De grenzen van de plaatselijke gemeenten zullen in onderling overleg en onder leiding van de classis vastgesteld worden. Beroep op een meerdere vergadering blijft mogelijk. (1944, 1947)
4. Kerkenraden van met opheffing bedreigde gemeenten worden voor advies en bijstand verwezen naar de visitatoren van de classis.

Art. 39. In plaatsen, waar geen kerkenraad zijn kan en toch leden wonen, zullen deze leden door de classis onder de zorg van een naburige kerkenraad gesteld worden.

Diaconale vergaderingen.

Art. 40. De diakenen komen regelmatig in vergadering samen om onder aanroeping van de Naam des Heeren de diaconale aangelegenheden te behandelen. Zij doen verantwoording van hun beleid en beheer aan de gehele kerkenraad.

Classis.

Art. 41. De classicale vergaderingen bestaan uit de kerken van het classicaal ressort, die elk een dienaar des Woords en een ouderling, voorzien van deugdelijke geloofsbrieven, afvaardigen. De classis vergadert minstens tweemaal per jaar op plaats en tijd door de vergadering vast te stellen. In deze vergaderingen berust het voorzitterschap, of beurtelings of na verkiezing, bij de dienaren des Woords, met dien verstande dat dezelfde persoon niet tweemaal achtereen mag worden gekozen.

Verder vraagt de preses in het begin van de vergadering bij de afgevaardigden van iedere gemeente naar de goede voortgang van het gemeentelijke leven, waarbij o.a. aandacht wordt gegeven aan de zondagse erediensten en de taakvervulling van de kerkenraad; ook zal de preses vragen of er iets is waarin de kerkenraad oordeel en hulp van de classis nodig heeft.

Tenslotte worden in de laatste vergadering vóór de particuliere synode de afgevaardigden naar deze synode gekozen.

Aan het einde van iedere vergadering zal een kerk – bij voorkeur bij toerbeurt – worden aangewezen om de volgende classicale vergadering bijeen te roepen.

1. Inzake de afvaardiging van diakenen naar de classis zal elke classis volgens eigen regeling er zorg voor dragen dat minimaal drie diakenen aanwezig zijn op haar vergaderingen. (2004)
2. Wanneer een kerk wenst over te gaan naar een andere classis, neme men de volgende regels in acht:
 - a. de kerk dient het verzoek in bij de classis, waaronder zij ressorteert;
 - b. deze classis beoordeelt, alvorens zich met de andere classis in verbinding te stellen, de gronden voor dit verzoek;
 - c. wanneer de classis de gronden deugdelijk heeft bevonden, treedt zij in correspondentie met de classis, waaronder de verzoekende kerk wenst te ressorteren;
 - d. bij overeenstemming van de beide betrokken classes dient de goedkeuring te worden gevraagd van de betrokken particuliere synode(n);
 - e. wanneer geen overeenstemming kan worden verkregen, beslist de meerdere vergadering;
 - f. de particuliere synode kan besluiten de wijziging te doen ingaan op een nader door haar te noemen datum;
 - g. de particuliere synode geeft van de wijziging kennis aan de eerstkomende generale synode, bij wie uiteindelijk de vaststelling van de kerkelijke ressorten berust. (1953)
3. Wanneer drie gemeenten van een classis dit aan de roepende gemeente verzoeken, dan zal deze de classicale vergadering bijeenroepen. (1899)
4. Elke classis stelle op haar vergadering een onderzoek in naar de voor de onderscheiden kerkelijke kassen gehouden collecten en rapporteert eenmaal per jaar na de voorjaarsvergadering over dit onderzoek en de uitkomsten daarvan aan deputaten financiële zaken (1928, 1931, 2010).
5. De classis zal met het oog op een eventueel vacante plaats worden van een dienaar des Woords van een naburige gemeente als consulent aanwijzen om deze gemeente gedurende de tijd van de vacature met raad en daad bij te staan in die zaken waarin de kerkenraad zijn hulp inroept. Het gaat hierbij mede

om bijstand inzake de beroeping van een dienaar des Woords. De beroeps-brief zal mede door hem ondertekend worden. Hij is van zijn arbeid verantwoording schuldig aan de classis.

6. Samenwerkingsgemeenten zijn gerechtigd om niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers te zenden naar een classisvergadering, die hen als leden met adviserende stem zal aanvaarden.

* reglement classicale diaconale vergadering: bijlage 28A)

Adviserende leden.

- Art. 42. Waar in een gemeente meer dan één dienaar des Woords is, mogen zij die niet volgens het voorgaande artikel afgevaardigd zijn, met adviserende stem op de classicale vergadering verschijnen.

Censuur.

- Art. 43. Aan het einde van de classicale en andere meerdere vergaderingen wordt, opdat de christelijke saamhorigheid van haar leden bewaard blijft, censuur geoefend over hen die zich in de vergadering misdragen hebben of de vermaning van enige kerkelijke vergadering gering geschat hebben.

Visitatoren.

- Art. 44. De classis zal enkele van haar meest ervaren en bekwame dienaren des Woords, van wie één vervangen kan worden door een ouderling, machtigen in alle kerken elk jaar kerkvisitatie te houden. De visitatoren zullen erop toezien dat de predikanten, ouderlingen en diakenen ieder voor zich en gezamenlijk hun ambt getrouw waarnemen, bij de zuiverheid van de leer volharden, de aangenomen kerkorde in elk opzicht handhaven en de opbouw van de gemeente naar behoren met woorden en werken bevorderen. Daarbij zullen zij hen die nalatig in het een of ander worden bevonden, bijtijds broederlijk vermanen en met raad en daad alles doen strekken tot vrede, opbouw en welzijn van de kerken. Iedere classis is bevoegd, zo zij dit wenst, het mandaat van deze visitatoren te verlengen, tenzij de visitatoren zelf, om redenen waarover de classis heeft te oordelen, verzoeken te worden ontslagen.

* Reglement op de kerkvisitatie: bijlage 28)

Archieven.

- Art. 45. Iedere kerk heeft behoorlijk zorg te dragen voor haar archief. Dit geldt ook voor de classis en de synode. Elke meerdere vergadering heeft hierbij toezicht te houden op haar mindere.

* Reglement voor het deputaatschap kerkelijke archieven: bijlage 29.

** Regeling voor het beheer van de archiefbescheiden van een kerkelijke vergadering: bijlage 65.

Instructies.

- Art. 46. De instructies van de zaken die in meerdere vergaderingen moeten worden behandeld, mogen niet worden ingediend, voordat over de daarin voorgestelde punten de besluiten van de voorgaande synoden gelezen zijn. Zo zal voorkomen worden, dat hetgeen afgehandeld is opnieuw aan de orde wordt gesteld, tenzij men van oordeel is dat het moet worden veranderd.

Particuliere synode.

- Art. 47. De vergaderingen van de particuliere synoden worden jaarlijks gehouden, tenzij de omstandigheden het vaker vereisen, zulks ter beoordeling van de roepende kerk, die daartoe het advies en de goedkeuring van haar classis zal vragen. Naar deze synode worden uit iedere classis drie dienaren des Woords, drie ouderlingen en één diaken afgevaardigd. Aan het einde van de vergadering zal een kerk worden aangewezen om de volgende synode samen te roepen.

* Geschillenregeling: bijlage 27;

** Taak PS t.a.v. rapporten van deputaatschappen: bijlage 66).

Correspondentie.

- Art. 48. Het staat iedere particuliere synode vrij met een andere particuliere synode te corresponderen als dat de opbouw van het kerkelijk leven bevordert.

Deputaten van de particuliere synode.

- Art. 49. Iedere synode heeft deputaten te benoemen om de besluiten van de synode bij de respectieve onder haar ressorterende classes uit te voeren. Ook zullen zij bij voorkeur voltallig aanwezig zijn bij de peremptoire examens van de kandidaten. Bovendien hebben zij in alle voorkomende moeilijkheden aan de classes hulp te bieden, opdat eenheid, orde en zuiverheid der leer bevestigd en behouden worden. Zij hebben van al hun handelingen aantekeningen te houden om daarover aan de synode rapport uit te brengen en desgevraagd deze te motiveren. Ontslag kan hun slechts door de synode worden verleend.

Voor verschil van mening tussen de classis en de deputaten naar art. 49 K.O. bij een peremptoir examen: zie art. 4 sub 3.

Generale synode.

- Art. 50. De generale synode zal in de regel eenmaal in de drie jaren vergaderen, tenzij er gewichtige redenen zijn om eerder bijeen te komen. Naar deze vergadering worden uit elke particuliere synode zes dienaren des Woords en zes ouderlingen afgevaardigd. Indien de generale synode naar het oordeel van tenminste twee particuliere synoden binnen de drie jaar moet worden samengeroepen, dan heeft de daartoe aangewezen roepende kerk de taak, met advies en goedkeuring van haar particuliere synode, tijd en plaats daarvan vast te stellen. Aan het einde van de vergadering zal een kerk worden aangewezen om de volgende synode samen te roepen.

1. De samenroepende kerk heeft het recht advies te vragen aan de leden van het moderamen van de voorgaande synode. Zij zal overleg plegen met de quaestor inzake de kosten van voorbereiding. (1959)
2. De raad van de samenroepende kerk laat een voorlopig agendum drukken waarop melding wordt gemaakt van alle door hem ontvangen instructies, rapporten en ingekomen stukken, met uitzondering van bezwaarschriften, protesten enz. (1885, 1959)
3. Na advies van het moderamen beslist de synode of de aan haar gerichte stukken in haar plenaire zitting zullen worden voorgelezen. (1959)
4. De synode regelt bij het begin van haar werkzaamheden de positie van de eerste en tweede scriba; zij verzoekt de kerken die zij dienen, hen voor een bepaalde tijd vrij te stellen van hun gemeentelijke arbeid opdat zij binnen de kortst mogelijke tijd hun door de synode opgedragen taak kunnen volbrengen en machtigt het moderamen de daartoe strekkende maatregelen te nemen. (1953, 1966)
5. De synode heeft het recht in comité te vergaderen, doch zal van dat recht niet meer dan noodzakelijk is gebruik maken. Het op de synode in comité behandelde mag op een vergadering van de particuliere synode medegedeeld worden, mits deze daarbij ook zelf in comité vergadert. (1885)
6. Aan verzoeken van de pers om toegang tot de openbare zitting van de synode te ontvangen, kan worden voldaan onder voorwaarde dat het moderamen gerechtigd is ten aanzien van bepaalde zaken geen publicatie toe te staan, alsmede dat, indien het moderamen van oordeel is dat bepaalde publicaties onjuist zijn, de pers verplicht is rectificatie op te nemen in het eerstvolgende nummer van het blad waarin deze publicatie werd opgenomen. Voor zover het geen comité-zaken betreft mogen de verslaggevers inzage ontvangen in de ingediende en in te dienen rapporten. (2001)
7. Ingeval besluiten worden genomen waaraan financiële consequenties zijn verbonden, zal de synode daarvan kennisgeven aan de quaestor met het oog op de door hem in te dienen begroting. (1959, 1965/6)
8. In de synode-kosten draagt elke particuliere synode naar evenredigheid bij.
9. Het moderamen zal zo spoedig mogelijk na sluiting van de synode de kerkenraden in kennis stellen van belangrijke besluiten. (1956)
10. De leden van het moderamen zullen na sluiting van de synode als haar deputaten de kerk vertegenwoordigen of doen vertegenwoordigen in gevallen die niet behoren tot de competentie van andere deputaatschappen. (1959)
11. Deputaatschappen waarin ook gedeputeerden benoemd zijn door de particuliere synoden, zullen een jaaroverzicht betreffende hun arbeid aan het begin van elk jaar zenden aan de kerkenraden. (1959)

12. De daarvoor in aanmerking komende deputaatschappen zullen aan elke classis dusdanige inlichtingen verschaffen dat deze inzicht ontvangt in de stand van de collecten in haar ressort. (1965/6)
 13. De deputaatschappen zijn verplicht voor elke vacature, die al dan niet volgens de in hun instructie vastgelegde orde van aftreden in hun deputaatschap ontstaat, een voorstel voor vervulling daarvan (bij voorkeur via een tweekant) bij het moderamen in te dienen. Deze voordracht dient uiterlijk aan het begin van de eerste volle zittingsweek bij het moderamen middels een afzonderlijk schrijven ingediend te worden. Bij de voordracht zal gerekend worden met de voorwaarde dat de genoemde kandidaat, indien het een predikant betreft, minimaal drie jaar in het ambt staat. Ook zullen de deputaten zich ervan vergewissen dat de kandidaat lid in volle rechten van een plaatselijke Chr. Geref. kerk is. De synode heeft het recht in alle gevallen waarbij het gaat om benoeming van personen een voorstel tot wijziging of aanvulling in te dienen. De zittingsduur van een deputaat blijft, afhankelijk van de aard en de omvang van het deputaatschap, beperkt tot 9, 12 of 15 jaar (1992).
 14. De zittingsduur van een deputaat blijft, afhankelijk van de aard en omvang van het deputaatschap, beperkt tot 9, 12 of 15 jaar. (1992)
 14. Deputaatschappen welke besluiten belangrijke consequenties hebben voor de kas van de generale synode, zullen in dezen overleg plegen met de quaestor. (1959)
 15. Voor de jaarlijkse controle van de financiële administratie en de jaarstukken van de quaestor en van de deputaatschappen benoemt de synode een door haar geïnstrueerd deputaatschap voor financiële zaken. (1950)
 16. Een algemeen beroep op de offervaardigheid der kerken voor onderdelen van enige kerkelijke arbeid mag alleen worden gedaan door of met instemming van de daarvoor bestaande deputaatschappen. (1968/9)
- * 'Openlijke verklaring' af te leggen bij het begin van de generale synode: bijlage 30.
 ** Regeling voor de vertegenwoordiging van de kerken: bijlage 31.
 *** Instructie voor de deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland: bijlage 34.
 **** Instructie voor de quaestor van de generale synode: bijlage 35.
 ***** Instructie voor de deputaten voor financiële zaken: bijlage 36.
 ***** Instructie voor de deputaten tot beheer van een landelijk kerkelijk bureau: bijlage 37.
 ***** Instructie voor de redactie van 'De Wekker': bijlage 17.
 ***** Rechtspositieregeling van kerkelijke werkers en medewerkers van deputaatschappen: bijlage 50.
 ***** Instructie voor de deputaten kerkorde en kerkrecht: bijlage 33.)

Kerken in het buitenland.

Art. 51. De verhouding tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland en kerken in het buitenland wordt voor zover het de Christelijke Gereformeerde Kerken betreft, geregeld door de generale synode.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen beperkte en volledige correspondentie met buitenlandse kerken.

A. Beperkte correspondentie omvat:

1. het voor elkaar openstellen van de avondmaalstafel;
2. het openstellen van de kansels voor bezoekende predikanten, volgens de regeling van art. 4, lid 5 K.O.;
3. het zo mogelijk bijwonen van elkaars synoden door middel van afgevaardigden, die een adviserende stem kunnen hebben;
4. het aan elkaar toezenden van de acta van de synoden;
5. het bieden van geestelijke steun bestaande in:
 - a. het onder de aandacht brengen van elkaars geestelijke en kerkelijke problemen met wederkerige pogingen tot hun Schriftuurlijke oplossing;
 - b. het elkaar waarschuwen ten opzichte van geestelijke gevaren die opkomen, zich verbreiden en de kerk van Christus willen beheersen;
 - c. het oefenen van correctie op elkaar in liefde bij verslapping ten opzichte van de belijdenis en de praktijk des geloofs eenmaal de heiligen overgeleverd;
6. gemeenschappelijke activiteiten in gebieden waarvoor een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid geldt, waarbij gedacht kan worden aan het bieden van stoffelijke steun en samenwerking of overleg inzake zending en theologische opleiding.

B. Volledige correspondentie omvat de bovengenoemde bepalingen met de volgende aanvullingen:

7. het over en weer aanvaarden van attestaties van elkaars leden;
8. het over en weer aanvaarden van attesten van predikanten die een beroep hebben aangenomen;
9. het raadplegen van elkaar inzake ingrijpende maatregelen zoals bijvoorbeeld eventuele herziening van belijdenis of kerkorde, en wijziging van correspondentie.

C. Naast deze vormen van correspondentie onderhouden onze kerken een derde relatievorm, aangeduid als 'contact'. Hierbij wordt met name gedacht aan Schriftgetrouwe kerken in Oost-Europa die niet de gereformeerde belijdenis hanteren, maar waarmee het wel nuttig en zinvol is om contact te onderhouden.

Contact omvat:

1. samenwerking, waaronder verstaan wordt bijvoorbeeld het aanbieden van ondersteuning en samenwerking op terreinen waarop een gezamenlijke verantwoordelijkheid ligt, het elkaar raadplegen met betrekking tot zendingswerk en theologische toerusting;
2. het bieden van geestelijke ondersteuning onder andere in de volgende omstandigheden:
 - a. in geval er binnen het betreffende kerkverband spanningen of conflicten mochten ontstaan;
 - b. wanneer het hoofd dient geboden te worden aan gevaren die de kerk van buitenaf bedreigen;
 - c. wanneer er afdwaling is in leer of leven.

* Instructie voor de deputaten voor de correspondentie met buitenlandse kerken: bijlage 38.)

VAN DE LEER

Ondertekening van de formulieren door predikanten en hoogleraren.

Art. 52. De dienaren des Woords evenals de hoogleraren in de theologie en de docenten aan de Theologische Universiteit zullen hun instemming betuigen met de drie formulieren van enigheid, te weten de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels, door ondertekening van het daarvoor bestaande ondertekeningsformulier. De dienaren die dit weigeren, zullen door de kerkenraad of de classis de facto in hun dienst worden geschorst, totdat zij na samenspreking bereid zijn tot ondertekening. Indien zij halsstarrig blijven weigeren, zullen zij geheel uit hun ambt worden ontzet.

1. De dienaren des Woords zullen, ieder in zijn classis, door de ondertekening van het ondertekeningsformulier zich plechtig, als voor het aangezicht van God, verbinden aan de leer, dienst en tucht van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland. De ondertekening door de kandidaten tot de dienst des Woords zal plaats vinden bij het peremptoir examen. (1836, 1947 *) ; **) De ondertekening door de evangelist naar art. 4 K.O. zal plaatsvinden bij het onderzoek van de evangelist.
2. a. De synode spreekt uit, dat de drie formulieren van enigheid zich duidelijk uitdrukken inzake de persoonlijke wederkomst van Christus en dat het niet gereformeerd is te leren, dat Christus duizend jaar zichtbaar en lichamelijk op aarde zal regeren, aangezien dit strijdt tegen Gods Woord, zodat het niemand geoorloofd is, dit gevoelen te leren of te verbreiden. (1872)
b. Er is geen Schriftuurlijke grond voor de leer van een lichamelijke opstanding van de gelovigen vóór de algemene opstanding, noch ook van een regering van de heiligen op aarde gedurende duizend jaren, noch voor een periode van aardsgetinte christocratie. Derhalve blijven de Christelijke Gereformeerde Kerken bij de bepalingen van de synoden van 1863, 1872, 1879 en 1931 en moet het iedere dienaar des Woords verboden worden, zijn persoonlijk gevoelen aangaande het duizendjarig rijk en de leer van de tweemaal opstanding in woord en geschrift te verbreiden als de leer van de Heilige Schrift. (1933)
3. De synode verklaart, dat de veronderstelling van wedergeboorte bij de doop als in strijd met Gods Woord in de Christelijke Gereformeerde Kerken niet kan worden geduld en dat het derhalve niemand geoorloofd is dit te leren. (1893)
4. De synode spreekt uit dat zij de tekst van de belijdenisgeschriften, zoals deze is opgenomen in de uitgave 'De Nederlandse Belijdenisgeschriften/uitgegeven in opdracht van de Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk, de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland', Uitgeverij Boekencentrum B.V. 's-Gravenhage, 1983, beschouwt als een betrouwbare weergave van wat wij als kerken belijden en als geschikt voor kerkelijk gebruik. (1983)

* Ondertekeningsformulier voor hoogleraren: bijlage 12;

** Idem voor predikanten: bijlage 39.

Ondertekening door ouderlingen en diakenen.

Art. 53. Evenzo zullen ook de ouderlingen en diakenen bij de aanvaarding van hun ambt, in een vergadering van de kerkenraad, hun instemming betuigen met de drie formulieren van enigheid, te weten de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels, door ondertekening van het voor hen bestemde ondertekeningsformulier.

* Ondertekeningsformulier voor ouderlingen en diakenen: bijlage 40)

Onderwijs.

Art. 54. De kerkenraden hebben erop toe te zien, dat de ouders naar hun vermogen hun kinderen onderwijzen en zoveel zij kunnen hen onderwijs laten volgen dat in overeenstemming is met de leer van de kerk, zoals zij dit bij de doop beloofd hebben.

1. De kerkenraden zullen de ouders aansporen:
 - a. om bij te dragen aan de instandhouding van scholen die christelijk onderwijs geven dat in overeenstemming is met de leer van de kerk, en erop toe te zien dat dit onderwijs in de praktijk ook daadwerkelijk zo functioneert;
 - b. om daar waar nieuwe scholen gesticht moeten worden of daar waar het onderwijs in bestaande scholen van genoemd principe afwijkt en geen verandering ten goede bewerkt kan worden, te komen tot of mee te werken aan het oprichten van scholen als in het voorafgaande bedoeld.
2. De kerkenraden zullen ook zelf ten aanzien van het christelijk onderwijs oplettend zijn en zoveel mogelijk hun invloed ertoe aanwenden en middelen en wegen zoeken dat het onderwijs aan de kinderen der gemeente overeenkomstig het in het bovenstaand artikel genoemde principe wordt gegeven. (1971/2)

* Instructie voor de deputaten kerkjeugd en onderwijs: bijlage 32)

Verkeerde lectuur.

Art. 55. De kerkenraden hebben toe te zien, dat de gemeenteleden zowel in prediking als door catechese en huisbezoek worden toegerust om de Here in leer en leven te dienen. Deze toerusting dient tevens om weerstand te kunnen bieden aan de negatieve invloeden van zowel verderfelijke lectuur als van de overige moderne communicatiemiddelen, waardoor de zuiverheid van de heilige christelijke levenswandel wordt aangetast.

VAN DE SACRAMENTEN EN ANDERE CEREMONIËN

Van de heilige doop.

Art. 56. Het verbond Gods zal aan de kinderen van de gelovigen door de heilige doop, bediend door een wettige dienaar van het Woord, bezegeld worden. De bediening daarvan zal zo spoedig mogelijk plaats hebben in een wettige dienst van het Woord.

Art. 57. De kerkenraden zullen er zorg voor dragen dat de -ouders het sacrament van de doop voor hun kind aanvragen en bij de bediening van de heilige doop de daaraan verbonden verplichtingen op zich nemen. Wanneer het nodig is, dat er getuigen bij de doop optreden, behoren dit personen te zijn, die de zuivere leer toegedaan en onbesproken van wandel zijn.

Art. 58. Bij het dopen, zowel van jonge kinderen als volwassenen, zullen de kerkenraden er op toezien dat de daartoe opgestelde formulieren geheel en ongewijzigd gebruikt worden.

De kerkenraden dienen de liturgische formulieren in hun geheel en ongewijzigd te gebruiken. (1953)

Art. 59. De volwassenen worden door de doop bij de christelijke gemeente ingelijfd en tot leden van de gemeente aangenomen. Zij zijn daarom gehouden ook het avondmaal des Heren te gebruiken, hetgeen zij bij hun doop zullen beloven te doen.

Art. 60. De namen van de gedoopten, alsook van de ouders en getuigen, en evenzo de tijd van de doop zullen volledig in het doopboek opgetekend worden.

1. De doop van genootschappen of verenigingen, die formeel met het trinitarisch geloof gebroken hebben, kan niet erkend worden.
Overigens worden, met handhaving van de bepalingen van de synode van Groningen, 1872, art. 17, en in aansluiting aan de beginselen van Calvijn, aan de belijdenisgeschriften van de Gereformeerde kerk en in overeenstemming met de besluiten van de synoden van 1571 tot 1618-'19, personen, die hetzij als kinderen, hetzij als volwassenen, de doop ontvangen hebben buiten de Christelijke Gereformeerde Kerken, zo zij tot haar overkomen, als gedoopten beschouwd, in geval zij gedoopt zijn in of vanwege een vergadering van christenen, door een, door zulk een vergadering geroepen en erkend dienaar des Woords, met water, en in de Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes. (1882)
Bij twijfel omtrent de geldigheid van een eerder ontvangen doop zal bij de bevoegde kerkelijke organen een ernstig onderzoek worden ingesteld naar de wijze waarop deze heeft plaatsgehad. (1965/6)
2. a. Bij de doop in bijzondere gevallen moet voor de kerkenraad vaststaan:

1. dat het te dopen kind een kind des verbonds is;
2. -dat er waarborg is, dat zij die door beantwoording van de doopvragen de bepalingen met de kerk aangaan, deze kunnen volbrengen.
- b. Kinderen, wier ouders niet, maar wier grootouders, of een van hen, leden van de gemeente zijn, kunnen gedoopt worden, indien de grootouders zich met het opzicht over de opvoeding willen belasten.
- c.
- d. Kinderen van ouders die geëxcommuniceerd zijn, kunnen gedoopt worden, indien met schriftelijke toestemming van de vader, de grootouders of andere wettige doopgetuigen zich met de opvoeding van deze kinderen willen belasten, en er genoegzame waarborgen zijn, dat zij de bepalingen met de kerk aan te gaan, kunnen nakomen.
- e. Aangenomen kinderen en vondelingen kunnen gedoopt worden, indien vaststaat dat zij kinderen des verbonds zijn en de pleegouders het recht van opvoeding metterdaad hebben.
- f. Kinderen die door leden van onze kerken wettig geadopteerd zijn, hebben recht op de heilige doop en behoren daarom gedoopt te wezen, waarbij voor hun doopsbediening dezelfde voorwaarden gelden als voor de andere kinderen van de ge-lovigen en hetzelfde doopformulier moet worden gebruikt. (1965/6)
- g. De doop in bijzondere gevallen zal buiten de vergadering van de kerk niet bediend worden, dan in zeer grote nood en na besluit en in het bijzijn van de kerkenraad. (Sessie 163, 1618-'19)
- h. Aan de kerkenraden is overgelaten, tot welke leeftijd men kinderen zal dopen met het formulier om de heilige doop te bedienen aan de kleine kinderen van de gelovigen, aangezien zowel ontwikkeling als leeftijd hier in aanmerking moeten komen. (1857)
3. a. Indien één van beide ouders van het te dopen kind geen lid van de gemeente is, zal van hem/haar de beantwoording van de doopvragen niet gevraagd worden.
- b. Iemand die onder censuur staat, zal niet mogen antwoorden op de vragen van het doopformulier. (1904)
4. Een doopattest naar een andere kerkgemeenschap kan niet worden afgegeven; wel een bewijs, dat iemand gedoopt is.
5. het sacrament van de heilige doop kan aan pleegkinderen worden bediend en daarbij zijn de volgende richtlijnen van toepassing:
 - a. het gaat om een pleegzorgsituatie naar Nederlands recht;
 - b. er is sprake van een langdurige plaatsing, zodat er een waarborg is dat de pleegouders de opvoeding naar de eis van het verbond van God kunnen bieden;
 - c. de langdurige plaatsing blijkt uit een verklaring van de instantie die het kind in het pleeggezin heeft geplaatst;
 - d. het verlangen naar de doop voor hun pleegkind leeft bij de pleegouders;
 - e. de kerkenraad heeft zich kunnen overtuigen van de goede motivatie van de pleegouders;
 - f. de kerkenraad heeft zich ingespannen om – afhankelijk van de leeftijd van het te dopen kind – de doop voor te bereiden d.m.v. een pastoraal gesprek met het kind;
 - g.
 1. er is schriftelijke toestemming van de biologische ouder(s) en bewilliging van de instantie die het kind in het pleeggezin heeft geplaatst en – indien van toepassing – de gezinsvoogd om het dopen toe te staan;
 2. er is schriftelijke toestemming van de voogd en bewilliging van de instantie die het kind in het pleeggezin heeft geplaatst, in geval er sprake is van ontzetting van de biologische ouders uit het ouderlijk gezag;
 3. in geval van ontzetting van de biologische ouders uit het ouderlijke gezag is, zo mogelijk, de mening van die ouders gevraagd (hoewel deze niet doorslaggevend hoeft te zijn, maar wel meegewogen dient te worden).

Van het heilig avondmaal.

Art. 61. Niemand kan tot het avondmaal des Heren worden toegelaten dan die overeenkomstig de regeling van de plaatselijke kerk belijdenis des geloofs heeft afgelegd en getuigenis heeft van een godvruchtige wandel. Dit geldt ook voor hen die uit zusterkerken komen.

1. Niemand mag erkend worden voor een lidmaat van de kerk van Christus dan op belijdenis des geloofs, en geenszins ten gevolge van het van buiten leren van enige waarheden. (1836)
2. De synode spreekt uit dat op grond van Gods Woord en de belijdenisgeschriften van de kerk een levend geloof als eis van God bij het afleggen van geloofsbelijdenis gevorderd moet worden. Zij erkent nochtans dat de mens niet kan zien wat in het hart van de belijder voor God is, zodat de kerk niet meer van de belijder eist dan wat de mond belijdt, indien het leven zulks niet tegenspreekt. (1913)
3. Belijdenis afleggen betekent belijdenis des geloofs doen en niet van de waarheid zonder meer. Daarom geldt bij het doen van belijdenis dezelfde maatstaf als bij de voorbereiding voor het heilig avondmaal. Een kerkenraad die bij het afnemen van en toelaten tot de openbare belijdenis tevreden is met de verklaring van een historisch geloof, is in strijd met de uitspraken van Gods Woord en de grondslagen van de gereformeerde leer. Met beslistheid verwijst de synode naar de uitspraken van 1574, 1836, 1879 en 1913. Zij dringt er bij de kerken ten ernstigste op aan dat beleefd worde het onlosmakelijk verband tussen het afleggen van belijdenis des geloofs en het gebruik van de sacramenten. (1950)

* Belijdenisvragen, ontleend aan Voetius: bijlage 45.

** Formulier voor de openbare belijdenis des geloofs: bijlage 46)

Art. 62. Iedere kerk zal het avondmaal op zodanige wijze vieren als naar haar oordeel het meest tot stichting van de gemeente dienen kan, met dien verstande dat de tekenen van brood en wijn naar de inzetting van Christus gebruikt zullen worden en dat het formulier van het avondmaal wordt gevolgd met de daarin opgenomen gebeden.

Het staat in de vrijheid van de kerken gebruik te maken van het verkorte avondmaalsformulier in de tweede dienst en bij de bediening van het avondmaal in tehuizen en stichtingen. (1971/2)

Art. 63. De bediening van het avondmaal mag alleen plaats hebben onder toezicht van ouderlingen, volgens kerkelijke orde en in een openbare samenkomst van de gemeente.

Het avondmaal des Heren zal minstens eens per drie maanden na gehouden voorbereiding worden gevierd.

1. Indien de behoefte daaraan blijkt, is het geoorloofd dat de plaatselijke kerk het heilig avondmaal bedient in verpleeghuizen, zorgcentra en stichtingen binnen het ressort van deze kerk, mits de bepalingen van de kerkorde en de volgende voorwaarden in acht genomen worden:
 - a. zolang de verzorgden of verpleegden die de behoefte aan de bediening van het avondmaal kenbaar maken, nog op enigerlei wijze zelfstandig of met behulp van anderen de gewone bediening van het avondmaal in het midden der gemeente kunnen meemaken, zal geen afzonderlijke bediening van het avondmaal voor hen worden gehouden;
 - b. de noodzaak voor de bediening van het avondmaal aan verzorgden of verpleegden in tehuizen of stichtingen zal moeten blijken uit de behoefte daaraan die door henzelf bij de kerkenraad kenbaar wordt gemaakt, waarbij de kerkenraad zich moet overtuigen dat de begeerte naar het gebruik van het sacrament voortkomt uit een ernstige behoefte om door het ontvangen van het avondmaal het geloof te sterken;
 - c. de bediening van het avondmaal mag niet het karakter dragen van een individuele bediening;
 - d. elke dienst waarin het avondmaal wordt bediend aan leden van de kerk in tehuizen en stichtingen, zal een officiële dienst zijn onder leiding van de plaatselijke kerkenraad, waarbij naast een voldoende aantal ambtsdragers ook de gemeente aanwezig is, zij het dan ook in beperkte mate, en aan de avondmaalsviering kan deelnemen;
2. een kerkenraad kan gasten die geen lid zijn van de Christelijke Gereformeerde Kerken, tot een viering van het avondmaal toelaten wanneer zij:
 - a. belijdenis des geloofs hebben afgelegd en derhalve gerechtigd zijn in de eigen gemeente avondmaal te vieren;
 - b. in de eigen gemeente niet onder kerkelijke tucht staan;
 - c. bij de kerkenraad vooraf de wens te kennen geven van het gastrecht gebruik te maken. Hierbij geldt dat de eigenlijke toetsing en afweging van de situatie waarin en de omstandigheden waaronder een gast om toegang tot het avondmaal vraagt, aan de betreffende kerkenraad blijft. (2004)

Kerkdiensten.

Art. 64. Op de zondag, als de dag des Heren, zal de gemeente minstens tweemaal samenkomen onder de bediening des Woords. Het samenkomen op andere dagen wordt aan het oordeel van de kerkenraad overgelaten.

1. De kerken worden dringend opgeroepen tot getrouwe heiliging van de zondag. Uitgezonderd de werken van barmhartigheid en liefdadigheid en de noodzakelijke zondagsarbeid zal men arbeid en handel nalaten, opdat de toorn des Heren niet over zijn gemeente komt wegens de ernstige aantasting van de rustdag. (1618-'19, 1836, 1840, 1915, 1918)
2. Zij, die niet-noodzakelijke zondagsarbeid verrichten, kunnen geen leden der gemeente zijn. De beoordeling van ieder bepaald geval staat aan de kerkenraad. (1947)
3. In elke gemeente zal in de morgendienst de wet des Heren en in de middag- of avonddienst de apostolische geloofsbelijdenis worden gelezen. (1899, 1906) Hoewel het regel behoort te zijn, dat in elke gemeente zondagsmorgens de decaloog wordt gelezen, is het niet in strijd met de K.O. wanneer naast of in bijzondere gevallen in de plaats van de decaloog andere Schriftgedeelten gelezen worden, welke duidelijk het karakter van de wet des Heren dragen. (1977)
4. Geen student, kandidaat of predikant heeft het recht zelfstandig de liturgische orde te bepalen. Dit recht komt uitsluitend de kerkenraden toe. (1934)
5. Inzake de geestelijke bearbeiding van de dove leden van de kerk spreekt de synode uit:
 - a. dat door een plaatselijke kerk medewerking aan deze geestelijke bearbeiding in interkerkelijk verband kan worden verleend, mits dit geschiedt op basis van Schrift en belijdenis;

- b. dat sacramentsbediening waarbij dove leden van de kerk betrokken zijn, bij voorkeur moet geschieden in de plaatselijke kerk, als de mogelijkheden daartoe aanwezig zijn;
- c. dat de sacramenten bediend kunnen worden in door de samenwerkende kerken belegde dovendiensten, waarbij het sacrament van de heilige doop zal worden bediend aan kinderen van dove leden in de diensten waarin de eigen kerkenraad de leiding heeft, en het sacrament van het heilig avondmaal in diensten die bij toerbeurt onder leiding staan van één van de samenwerkende kerkenraden, echter met dien verstande dat aan de tot de andere samenwerkende kerken behorende dove leden het gastrecht kan worden verleend, zulks met inachtneming van art. 61-63 K.O. en het daarbij bepaalde. (1965/6)

* Voorlopige regeling voor het gestalte geven aan eenheid met kerken van gereformeerd belijden: bijlagen 8 en 8A)

Art. 65. Wanneer een kerkenraad vanwege het overlijden van een lid van de gemeente een dienst belegt, zal hij er op toezien dat in deze dienst niet de overledene maar de bediening van het Woord centraal staat.

De kerkenraden worden opgewekt de leden der gemeente in prediking en pastoraat aan te sporen blijvend te kiezen voor het begraven als die vorm van lijkbezorging, die in overeenstemming is met de aanwijzingen die de Heilige Schrift hieromtrent bevat. (1983)

Biddagen.

Art. 66. In geval van buitengewone omstandigheden van kerk en wereld, zullen biddagen worden uitgeschreven door de classis, door de generale synode daartoe aangewezen.

1. De classis 's-Gravenhage is aangewezen tot het uitschrijven van biddagen. (1918, 1953)
2. De synode dringt erop aan, dat de biddag op de tweede woensdag in maart en de dankdag op de eerste woensdag in november gehouden wordt en dat getracht wordt de gehele dag hieraan te wijden. (1918)

Feestdagen.

Art. 67. De kerken zullen de zondag, als de dag des Heren, heiligen naar Gods wet. Op de erkende christelijke feestdagen zal de gemeente onder de bediening van het Woord samenkomen. De onderhouding van de tweede feestdagen wordt in de vrijheid der kerken gelaten.

Catechismusprediking.

Art. 68. De kerkenraden zullen er op toezien dat in de regel in één van de zondagse diensten de Heidel-bergse Catechismus verklaard wordt.

Kerkgezag.

Art. 69. In de eredienst zullen in principe de Psalmen gezongen worden, alsmede de berijmde schriftgedeelten door de generale synode vastgesteld.

- a. Onder een berijmd schriftgedeelte wordt verstaan de berijming van een aaneengesloten passage uit de Heilige Schrift. Tot de bedoelde berijmde schriftgedeelten behoren de door de synoden van 1959, 1974 en 1989 vastgestelde liederen:
 1. De Lofzang der engelen (1959);
 2. Uit het Liedboek voor de kerken de nummers: 8, 13b, 14, 21, 25:1-8, 26, 27, 43, 65, 66, 67, 68, 78, 89, 90, 96, 107, 114 en 115 (1974);
 3. De liederen in de bundel „Schriftberijmingen. Proefbundel voor de Christelijke Gereformeerde Kerken”, Buijten & Schipperheijn 1987 (1989);
 4. De door deputaten aangeboden nieuwe liederen naar Genesis 17:7 en Lucas 22:15-20 (1989).
- b. Voor andere liederen gelden de volgende criteria:
 1. de liederen moeten het heilshandelen van God zodanig vertolken dat zij met het geheel van Gods heilsopenbaring in overeenstemming zijn en van de Geest der Schriften doordrenkt zijn;
 2. de liederen moeten confessioneel verantwoord zijn;
 3. de liederen moeten liturgisch verantwoord zijn;
 4. de liederen moeten literair en muzikaal op niveau zijn.
 (vgl. Acta 1983, bijlage 46, p. 211) (2004)

Huwelijksbepalingen.

Art. 70. De kerkenraad dient er naar vermogen op toe te zien dat het huwelijk als heilige instelling voor de gemeente van Christus bevestigd wordt door een dienaar des Woords, volgens het formulier.

1. a. Onder 'huwelijk' dient te worden verstaan: de wettelijk geregelde, als zodanig formeel publiek bekrachtigde levensgemeenschap tussen één man en één vrouw, naar de zin van de instelling voor het leven aangegaan. (2001)
- b. De huwelijken van hen, die nog niet door de doop in de christelijke kerk zijn ingelijfd, kunnen niet kerkelijk worden bevestigd, voordat zij de doop ontvangen hebben, en het is ongeoorloofd, huwelijken met geëxcommuniceerden en met buitenkerkelijken openlijk in de kerk te bevestigen. (Postacta 1618-'19, Sessie 162 en 163)
- c. Een huwelijk, waarin een van de partijen niet behoort tot de Christelijke Gereformeerde Kerken en deze weigert te beloven, dat de kinderen die God hun belieft te geven, in de Christelijke Gereformeerde Kerk gedoopt zullen worden en ter catechisatie zullen gaan, kan niet kerkelijk bevestigd worden. (1944)
- d. Een huwelijk aangegaan met iemand die niet-noodzakelijke zondagsarbeid verricht, kan niet kerkelijk bevestigd worden. (1919)
2. a. Bij een gedwongen huwelijk zal de schuldbelijdenis zo spoedig mogelijk plaatsvinden. Wanneer geen bijzondere redenen daartoe aanwezig zijn, zal de schuldbelijdenis niet in het openbaar geschieden, maar voor de kerkenraad. Van deze schuldbelijdenis zal naar het oordeel van de kerkenraad aan de gemeente mededeling worden gedaan. (1947, 1953)
- b. Bij bovengenoemde schuldbelijdenis kunnen de volgende vragen worden gesteld:
 1. Erkent gij gezondigd te hebben tegen het zevende gebod van de wet des Heren?
 2. -Belijdt gij oprecht, dat gij hierdoor de Naam des Heren hebt doen smaden en de gemeente bedreefd?
 3. Is deze zonde u van harte leed? (1947)
3. a. Daar het huwelijk van een man met een zuster van zijn overleden vrouw in de Heilige Schrift niet is verboden, mag niemand die een zodanig huwelijk aangaat, tot de bediening van enig ambt in het midden der gemeente onwaardig worden geacht. (1911)
- b. De synode spreekt uit:
 1. dat alle positief verbod voor het aangaan van een huwelijk tussen oom en nicht ontbreekt in Gods Woord;
 2. dat de burgerlijke wet zulk een huwelijk verbiedt, maar de Kroon dispensatie kan en meestal zal verlenen;
 3. dat mitsdien de kerk niet rechtstreeks mag verbieden, wat God niet rechtstreeks verbiedt;
 4. dat wel het huwelijk van oom en nicht (in het geval zij een dochter van zijn broeder of zuster is) zeer ontraden moet worden op grond van, zo niet te nabije bloedverwantschap, dan toch nabije bloedverwantschap (derde graad);
 5. dat bij het toch aanvragen van zulk een huwelijk de beslissing van de Kroon moet afgewacht worden, aan welke beslissing de kerk zich conformeert. (1934)
4. De synode aanvaardt de volgende richtlijnen inzake echtscheiding en tweede huwelijk:
 - a. In de regel zal de kerk de beslissing van de overheid in echtscheidingsgevallen erkennen, althans zeker voor wat de rechtsgevolgen daarvan betreft; niettemin behoudt de kerk het recht tot een eigen oordeel over zulk een echtscheiding.
 - b. Echtscheiding op grond van overspel is, hoewel niet geboden, zeker geoorloofd; een tweede huwelijk van of door de onschuldige partij is geoorloofd en kan zonder bezwaar kerkelijk worden bevestigd.
 - c. Ontbinding van het huwelijk religionis causa mag niet worden gezocht door de gelovige partij; wil de ongelovige partij de ander toch verlaten, dan behoeft de gelovige dit niet ten koste van alles te verhinderen.
 - d. De vraag of na een dergelijke verlating de gelovige partij een nieuw huwelijk mag aangaan zolang de andere partij leeft en niet hertrouwd is, kan niet met voldoende zekerheid bevestigend worden beantwoord.
 - e. Omdat de vraag of een huwelijk in geval van kwaadwillige verlating mag ontbonden worden, en of in dat geval een nieuw huwelijk (door de onschuldige partij) mag worden aangegaan zolang de andere partij leeft, niet met voldoende zekerheid uit de Schrift bevestigend kan worden beantwoord, is het raadzaam dat bij de beoordeling en behandeling van dergelijke gevallen grote voorzichtigheid wordt betracht.
 - f. De kerk zal nooit mogen aandringen op echtscheiding noch die adviseren; zij zal integendeel moeten wijzen op de noodzakelijkheid van bekering ten opzichte van datgene wat het huwelijk heeft ontworicht of dreigt te ontworichten, opdat er verzoening tot stand kome en de gebroken verhoudingen worden hersteld.
 - g. Indien echtscheiding plaats vindt op volgens de kerk onschriftuurlijke gronden, zal de kerkelijke tucht moeten worden toegepast op de schuldige partij(en).
 - h. Wanneer na een volgens de kerk ongeoorloofde scheiding een nieuw huwelijk volgt, zal hieraan geen kerkelijke medewerking kunnen worden verleend, zolang de vorige echtgenoot (echtgenote) nog leeft en nog niet is hertrouwd.
 - i. Hoewel herstel van het door de zonde ontstane kwaad hier veelszins niet mogelijk is, kunnen leden van de kerk op wie in verband met het sub g. en (of) h. gestelde de kerkelijke tucht is toegepast, in hun volle rechten worden hersteld na getoond berouw, bewezen christelijke levenswandel en gedane schuldbelijdenis.
 - j. Betreft het personen op wie het sub g. en (of) h. genoemde van toepassing is en die tijdens de kerkelijke behandeling als leden van de kerk hebben bedankt, maar weer toegang vragen tot de

gemeenschap van de kerk, of personen die voor het eerst toegang tot de gemeenschap van de kerk verlangen, dan zal dat niet kunnen geschieden dan nadat gedurende een genoegzame proeftijd – door de kerkenraad te stellen na advies van de classis – aan de sub i. genoemde voorwaarden is voldaan. (1959)

5. -Een aanvraag voor huwelijksbevestiging na samenwonen kan positief beantwoord worden, nadat over het samenwonen (eventueel na een catechetisch traject) schuldbelijdenis is afgelegd. De wijze waarop deze schuldbelijdenis gestalte krijgt, wordt aan het oordeel van de plaatselijke kerkenraad overgelaten. (2007)

VAN DE CENSUUR EN KERKELIJKE VERMANING

Censuur over de leden.

- Art. 71. De kerkelijke tucht zal naar het Woord van God en tot Zijn eer uitgeoefend worden. Zij heeft ten doel, dat de zondaar met God, de gemeente en zijn naaste verzoend wordt en de gegeven ergernis uit de gemeente van Christus wordt weggenomen. Aangezien de kerkelijke tucht geestelijk van aard is, ontslaat zij niet van de burgerlijke rechtspraak.
- Art. 72. Wanneer iemand tegen de zuiverheid van leer of wandel zondigt door heimelijke zonde, zodat hij geen openbare ergernis gegeven heeft, moet de regel gevolgd worden die Christus duidelijk voorschrijft in Matth.18.
- Art. 73. Heimelijke zonden worden niet voor de kerkenraad gebracht, indien de zondaar na persoonlijke broederlijke vermaning (Matth.18:15) of na herhaling daarvan onder twee of drie getuigen (Matth.18:1-6), berouw toont.
- Art. 74. De kerkenraad zal handelen overeenkomstig Matth. 18:17, wanneer iemand over een heimelijke zonde door twee of drie getuigen in liefde is vermaand en aan die vermaningen geen gehoor geeft of wanneer iemand een openbare zonde gedaan heeft. De kerkenraad zal daarbij hoor en wederhoor toepassen.
- Art. 75. Wanneer iemand zich van zulke zonden, die vanwege hun aard openbaar zijn of door verachting van de kerkelijke vermaning openbaar zijn geworden, oprecht bekeert, zal de kerkenraad de schuldbelijdenis aanvaarden indien daarbij voldoende tekenen van berouw gezien worden. Vervolgens zal de kerkenraad beoordelen of de verzoening in het openbaar zal plaatsvinden of op een andere wijze, zoals het meest tot stichting van iedere kerk dienstig geacht wordt. Hierbij staat de mogelijkheid open dat de kerkenraad advies vraagt aan de classis of aan de kerkvisitatoren.
- Art. 76. De kerkenraad zal overgaan tot afhouding van het heilig avond-maal, indien iemand hardnekkig zijn vermaning verwerpt, en ook indien iemand een openbare of grove zonde gedaan heeft. De kerkenraad zal tenslotte gebruik maken van het laatste middel om de zondaar tot inkeer te brengen, namelijk afsnijding volgens het formulier van de ban, indien deze desondanks na verscheidene vermaningen geen tekenen van oprecht berouw toont.

Ban.

- Art. 77. Voordat de kerkenraad, na de afhouding van het heilig avondmaal en de daarop nog gevolgde herhaalde vermaningen, tot afsnijding overgaat, zal hij de gemeente bekend maken met de halsstarrigheid van de zondaar. Daarbij zullen genoemd worden de door hem bedreven zonde en de getrouwe pogingen hem tot inkeer te brengen door bestraffing, afhouding van het avondmaal en talrijke vermaningen. De gemeenteleden zullen worden aangespoord voor hem te bidden en bij hem aan te dringen op bekering. Hiertoe zal driemaal een afkondiging plaatsvinden. In de eerste wordt de naam van de zondaar niet genoemd om hem nog enigszins te sparen. In de tweede zal met

advies van de classis zijn naam bekend gemaakt worden. In de derde afkondiging zal de kerkenraad aan de gemeente mededelen dat hij buiten de gemeenschap van de kerk gesloten zal worden als hij zich niet bekeert. De afsnijding zal zo de stilzwijgende instemming van de gemeente hebben. De tijdsruimte tussen deze afkondigingen aan de gemeente wordt aan de beoordeling van de kerkenraad overgelaten.

1. Wanneer leden zich geregeld aan de dienst des Woords in eigen kerkverband onttrekken door onverschilligheid, zal de kerkenraad hen herhaaldelijk en met lankmoedigheid vermanen en uiteindelijk bij volharding in hun ongehoorzaamheid de kerkelijke censuur toepassen. (1962)
2. Wanneer leden zich geregeld aan de dienst des Woords in eigen kerkverband onttrekken door gewoonlijk elders te kerken, zal de kerkenraad herhaaldelijk en met lankmoedigheid vermanen en bij volharding in hun ongehoorzaamheid naar bevind van zaken handelen volgens de kerkorde. (1962, 1965/6)
3. Indien ouders buiten de gemeenschap der kerk zijn gesloten, behoudt die gemeente, in het midden waarvan hun kinderen zijn gedoopt of opgenomen, een morele verplichting tegenover die kinderen. Zij moet alles doen wat in haar vermogen ligt om hun welzijn als kinderen van het verbond te bevorderen. (1877, 1947)
4. De tucht over doopleden geschiedt langs deze weg:
 - a. Ernstige en lankmoedige vermaningen.
 - b. Bekendmaking aan de gemeente, dat de kerkenraad zich genoodzaakt zag, op een dooplid de kerkelijke tucht toe te passen, met de opwekking, om voor dat dooplid te bidden, opdat het tot verootmoediging en betering des levens kome.
 - c. Bekendmaking van de naam van het dooplid en het stellen van een proeftijd.
 - d. Daarna mededeling aan de gemeente dat bedoeld dooplid niet meer tot de gemeenschap van de kerk wordt gerekend en dat hij hiervan schriftelijk kennis heeft gekregen.
 - e. De wederopname geschiedt door openbare belijdenis des geloofs waaraan een proeftijd moet zijn voorafgegaan. (1925, 1965/6)
5. Leden der kerk die zich laten overdopen, onttrekken zich feitelijk aan de gemeenschap van de kerk, al is dit feit nog niet altijd als een breken met de kerk te beschouwen. Het is de taak van de kerkenraad om kerkelijke vermaning en tucht toe te passen, omdat de daad van de dusgenaamde overdoop geheel in strijd is met Gods Woord en met de belijdenis en de orde van de kerk. De dusgenaamde overdoop kan op grond van de Heilige Schrift niet als wettig worden erkend. Opheffing van de tucht vindt plaats bij oprechte schuldbelijdenis en herroeping van de dwalingen die met de overdoop samenhangen. (1962)
6. Inzake de kerkelijke tucht bij echtscheiding zie art. 70 sub 4 g.-j.

Wederopneming.

- Art. 78. Wanneer iemand, die buiten de gemeenschap der kerk gesloten is, in de weg van oprecht berouw verzoening met God en de gemeente wenst, zal dit aan de gemeente worden meegedeeld. Indien niemand wettige bezwaren inbrengt, zal hij volgens het daarvoor vastgestelde formulier openbare belijdenis van zijn bekering afleggen en op die wijze weer in de gemeente worden opgenomen. In die weg zal hij weer toegelaten zijn tot het heilige avondmaal.

Censuur over ambtsdragers.

- Art. 79. Wanneer dienaren des Woords, ouderlingen of diakenen een openbare grove zonde bedrijven, zullen ouderlingen en diakenen na voorafgaand onderzoek terstond uit hun ambt gezet worden door de kerkenraden van de plaatselijke en dichtstbijgelegen gemeente. De dienaren des Woords zullen in zo'n geval geschorst worden, waarna de classis met advies van deputaten naar art. 49 K.O. beoordeelt of zij afgezet dienen te worden. Zowel bij schorsing als afzetting zal een kerkenraad c.q. classis hoor en wederhoor toepassen.

1. Indien het noodzakelijk blijkt kan hangende het onderzoek de betrokken ambtsdrager voorlopig worden geschorst. (1965/6)
2. Op besluiten over een aanvraag van de betrokkene tot het verstrekken van een uitkering is de uitvoeringsregeling deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging van predikanten van toepassing. (2004) Uitvoeringsregeling voor de deputaten voortijdige ambtsbeëindiging: bijlage 6.
3. Wanneer tegen een ambtsdrager een klacht is ingediend bij de klachtencommissie kan de kerkenraad, gehoord de klachtencommissie, besluiten deze ambtsdrager tijdelijk, voor de duur van het onderzoek van de klachtencommissie en in afwachting van de beslissing over eventueel te nemen tuchtmaatregelen, op non-actief te stellen. De kerkenraad gaat daartoe niet over dan na deze ambtsdrager te hebben gehoord.

4. Wanneer de verhouding tussen predikant en kerkenraad en/of gemeente ernstig verstoord is, kan de classis besluiten om in afwachting van verdere besluitvorming over een eventuele schorsing, afzetting, losmaking of emeritering de predikant op non-actief te stellen. Bij de beslissing om een predikant op non-actief te stellen houdt de classis rekening met de gerechtvaardigde belangen van de predikant bij voortzetting van zijn ambtelijk werk. De classis gaat niet over tot op non-actiefstelling alvorens de predikant en de kerkenraad te hebben gehoord. De predikant behoudt bij zijn op non-actiefstelling het recht op doorbetaling van zijn traktement en overige emolumenten. De kerkenraad c.q. de classis kunnen beslissen dat het de predikant vrijstaat om gedurende zijn op non-actiefstelling ambtelijke werkzaamheden buiten de eigen gemeente te verrichten. De classis is gehouden om bij het besluit tot de maatregel tot op non-actiefstelling vast te stellen wanneer en onder welke voorwaarden het komt tot een nieuwe beoordeling van deze maatregel.
Ook kan indien de omstandigheden er aanleiding toe geven, een maatregel getroffen worden als op non-actiefstelling. Het gaat dan om verhoudingen die verstoord zijn zonder dat er meteen sprake hoeft te zijn van consequenties als tucht in de zin van schorsing of afzetting. De classis is gehouden om bij het besluit tot de maatregel tot op non-actiefstelling vast te stellen wanneer en onder welke voorwaarden het komt tot een nieuwe beoordeling van deze maatregel.
5. Bij schorsing c.q. afzetting van een evangelist zal dezelfde procedure gevolgd worden als bij schorsing c.q. afzetting van een predikant. (2010)

- * Regeling klachtencommissie seksueel misbruik in kerkelijke relaties: ~~Klachtenprocedure misbruik~~, bijlage 41.
- ** Regeling beroepscommissie seksueel misbruik in kerkelijke relaties: ~~Beroepsprocedure klachten misbruik~~-bijlage 42.
- *** Gedragscode voor predikanten: bijlage 43.
- **** Handleiding tuchtprocedures: bijlage 44.)

Art. 80. Onder de grove zonden die met schorsing of afzetting behoren gestraft te worden, zijn deze de voornaamste: het aanhangen en verbreiden van onschriftuurlijke leringen, openbare scheurmaking, openlijke godslastering, trouweloze verlating van de dienst of het indringen in het dienstwerk van een ander, meened, echtbreuk, overspel, seksueel misbruik, diefstal, het plegen van lichamelijk en psychisch geweld, drankmisbruik, oneerlijk winstbejag. Kortom alle zonden en grove feiten, die voor ieder lid grond voor afsnijding zouden zijn en het getuigenis van de kerk naar de wereld toe schaden (1 Tim. 3:7).

1. Herstelling in het ambt van afgezette predikanten mag niet dan met de grootste omzichtigheid en met voorkennis en goedkeuring van de particuliere synode geschieden. (1885, 1947)
 2. Na een eigenmachtig neerleggen van het ambt en daardoor trouweloos verlaten van de dienst, kan de herstelling in het ambt alleen geschieden met voorkennis en goedkeuring van de particuliere synode. (1956)
- * Herstel in het ambt: bijlage 47.)

Art. 81. De predikanten, ouderlingen en diakenen zullen in de kerken-raadsvergadering voorafgaande aan de viering van het heilig avondmaal onderlinge christelijke censuur oefenen met name door elkaar met betrekking tot hun ambtsbediening in liefde te vermanen.

Attestaties.

Art. 82. De kerkenraad zal aan leden, die naar een andere gemeente ver-trek-ken, op hun verzoek een attestatie of getuigenis aangaan-de belijdenis en wandel meegeven, door de preses en de scriba ondertekend.

1. Hierbij is het volgende in acht te nemen:
 - a. Leden die uit een gemeente vertrekken, behoren hun attestaties tijdig op te vragen, van welke aanvraag mededeling zal worden gedaan aan de gemeente.
 - b. De kerkenraad die het attest heeft afgegeven, dient zo spoedig mogelijk hiervan kennis te geven aan de kerkenraad, onder wiens opzicht het vertrekkende lid zal komen.
 - c. Het vertrekkende lid is verplicht, zijn attestatie zo spoedig mogelijk in te leveren bij de kerkenraad van de gemeente, waaronder hij komt te ressorteren.
 - d. Als een dooplid naar een andere gemeente vertrekt, zal zijn dooppattest aan de kerkenraad van die gemeente worden toegezonden. (1922)
 - e. Attestaties naar andere kerkformaties worden niet afgegeven. Desverlangd zal een doopbewijs worden afgegeven. (1910, 1965/6)
2. Bij overkomst van leden uit andere kerken zal de kerkenraad een onderzoek instellen, of de belijdenis die zij hebben afgelegd, in overeenstemming was met de drie formulieren van enigheid.

* Modellen voor attestaties voor leden en doopleden: bijlage 67 en 68.

** Modellen voor attestaties voor schippers, militairen en emigranten: bijlage 69-71.

Armen.

- Art. 83. Indien leden, die naar een andere gemeente vertrekken, diaconale bijstand ontvangen, zullen de diakenen op vertrouwelijke wijze de diakenen van de ontvangende gemeente daarvan in kennis stellen. De diaconie van de ontvangende gemeente zal zo nodig na onderling overleg de diaconale zorg overnemen.

Rechtszekerheid.

- Art. 84. De kerken, die in classes, particuliere synoden en generale synoden samenkomen, worden ten aanzien van vermogensrechtelijke zaken die zij gemeenschappelijk hebben, vertegenwoordigd door de respectieve classicale, particulier-synodale of generaal-synodale vergaderingen of door deputaten, die door deze vergaderingen worden benoemd, geïnstrueerd en ontslagen en die in al hun handelingen aan hun instructie gebonden zijn.
- De Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken heeft rechtspersoonlijkheid op grond van artikel 2:2 van het Burgerlijk Wetboek; het reglement van de rechtspersoon wordt vastgesteld door de synode en kan worden gewijzigd met inachtneming van hetgeen de synode daarover in dat reglement bepaalt.
- Een plaatselijke kerk kan worden vertegenwoordigd door twee of meer leden van de kerkenraad dan wel door twee of meer personen die gemachtigd zijn door de kerkenraad.

1. Voor de uitvoering van werk kan de generale synode medewerkers (doen) aanstellen. Deze aanstelling zal geschieden met inachtneming van de door de generale synode vastgestelde rechtspositieregeling(en). De Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland worden als werkgever vertegenwoordigd door: de deputaten landelijk kerkelijk bureau. Medewerkers vervullen hun taak onder leiding van de deputaten op wier terrein zij werken.
2. De Theologische Universiteit Apeldoorn is werkgever voor de algemeen bestuurder en de bij haar werkzame docenten en onderwijsondersteunende medewerkers. (2007)
3. Een eventueel batig saldo na liquidatie van een plaatselijke kerk, kerkelijke vergadering of ander zelfstandig onderdeel zal worden afgedragen aan een of meer instellingen met een (inter)kerkelijke of diaconale doelstelling, dan wel een doelstelling op het gebied van zending of evangelisatie.

* Modellen voor legaten en erfstellingen: bijlage 72.

** Rechtspositieregeling van kerkelijke werkers en medewerkers van deputaatschappen: bijlage 50.)

Niet heersen.

- Art. 85. Geen kerk zal over andere kerken, geen ambtsdrager over andere ambtsdragers, op welke wijze ook, heersen.

Buitenlandse kerken.

- Art. 86. Buitenlandse kerken die andere gebruiken hebben dan wij, mogen in middelmatige dingen niet veroordeeld worden.
- Art. 87. Deze artikelen, die de orde van de kerken regelen, zijn vastgesteld en aangenomen met gemeenschappelijk akkoord. Indien het belang van de kerken dit vereist, zullen zij deze artikelen veranderen, vermeerderen of verminderen. Geen kerk, classis of particuliere synode mag dit zelfstandig doen. De kerken moeten de artikelen trouw naleven totdat de synode een besluit heeft genomen tot verandering, vermeerdering of vermindering.